milis) qui tamen anguilla non erat, sed congrus; sic etiam inquit Zab. manibus se contractasse piscem, quem auratum existimabat, de quo tamen dixerunt ei piscatores non esse piscem auratum, sed speciem quandam diversam; & sic tandem frequenter evenit, inquit Zimara, quod cum alicui offertur herba, cognoscit, quod est herba, sed quæ species herbæ non cognoscit, quibus experimentis convincitur magis universale prius cognosci.

Respondent Contar. & Perch. cit. num. 35. exemplum illud esse prorsus ineptum ad investigandum primum cognitum cognitione originaria simpliciter, currit enim tantum de cognitione collectitia; quia cum venientem à longè dicimus esse ens, substantiam, corpus, &c. ea cognitio est collectitia, non originalis, nam intellectus antea præcognoverat ens, substantiam, corpus, &c. quæ recognoscit, & applicat, prima autem cognitio originalis, ut dicebamus ab initio quæstionis est simplex apprehensio objecti incomplexi absque aliqua complexione, vel discursu, at in isto casu de veniente à longe intellectus mira celeritates format propositiones, ac discursus hoc modo, quod videtur, est ens, est substantia, est corpus, hoc objectum distans videtur, ergo est ens, substantia, corpus; quod movetur à se, est vivens, est animal, hoc objectum distans movetur à se, ergo vivens, animal, &c. eodem modo respondent ad experientias illas de piscibus, nam si tibi offeratur piscis ignotus, & interrogeris, quid hoc est? dices esse animal, esse piscem, atque si accidentia sint in hoc pisce, qualia vidisti in alio pisce antea noto, statim applicando præcognitas, dices hunc piscem novellum esse illum præcognitum, sic aceidit Raguseo, qui prænoscens collectionem accidentium in anguilla existentium, cum ei congrus occurrisset, cernens in eo accidentia consimilia properavit applicare præcognita, & credidit congrum esse anguillam; per quod etiam satisfit casui Zab. de pisce aurato.

264 Cæterum, quia ab initio quæstionis advertimus, posse etiam in serie cognitionis collectitiæ suo modo inquiri primum cognitum, num scilicet intellectus in Petro viso prius concipiat rationem individuatam entis, quam substantiæ, & prius corporis, quam animalis, & sic deinceps, an verò è contra prius concipiat rationem hominis, quam animalis, &c. non est omninò spernendum allatum exemplum, esto enim non deserviat ad vestigandum primum simpliciter, & absolutè cognitum in cognitione omninò prima, deservit nihilominus ad inquirendum primum cognitum secundum quid, & de hoc objecto non antea cognito, licèt alia essent cognita. Dicimus ergo, nec illud exemplum, nec experientias in ejus confirmationem adductas intentum concludere pro magis universali, imò potius favere minus universali, falsum enim est, quod Petrus à longe veniens prius cognoscatur sub ratione universalissima entis, cum enim sit quid visibile, necessariò cognoscitur statim sub ratione corporis, quæ est ratio minus universalis, quam sit ens, sub quo etiam incorporea comprehenduntur, & intellectus in illo primo intuitu hominis distantis cognoscit eum non esse incorporeum, ideoque eum non primo cognoscit sub conceptu universalissimo entis, sed corporis, quod est minus universale, experientiæ etiam illæ de piscibus, quæ Raguf. & Zab. occurrerunt, sunt ad oppositum, quia in illo primo occursu piscium non antea visorum, nemo illorum apprehendit primo piscem in genere, sed statim quilibet concepit piscem certæ speciei juxta varietatem accidentium, quæ in eis reperierunt, nam Raguf. putavit piscem ei oblatum esse congrum, Zab. piscem auratum, conceptus ergo specificus primo eis occurrit, & licet ita concipiendo decepti fuerint, hoc tamen adhuc sufficiens signum est, ut credamus primum conceptum nobis occurrentem esse specificum, & minus universalem, tum quia deceptio non contingit in accidentibus, quæ re vera erant ejusdem rationis in congro, & anguilla, sed substantia anguillæ, & congri; & per hoc etiam patet ad exemplum Zimaræ de herba, statim enim alicui oblata innotescit conceptu specifico, licet valdè confusè, nam si quis eum interroget, an sit cicorea, vel lactuca, aut alia species herbæ nota, negativè respondebit, ex collectione namque accidentium videt, nec hanc esse, nec illam, sed alterius diversæ speciei, quam tamen distinctè assignare nescit, quia adhuc ejus principia ignorat; si autem de illa herba solum haberet conceptum generis, utique nullo modo valeret eam discernere ab aliis herbis, quia in genere species convenium, non distinguuntur; Quod verò Petrus à longè veniens non se intellectui ab initio repræsentet secundum conceptum specificum, accidit, ut benè dicitur in argumento, & Doctor notavit tum quæst. illa 16. de Anim. ad ult. tum p.d.3. quæst.2 lit.O. ex improportionata objecti distantia, quia nequit ad tantam distantiam effundere speciem perfectè sibi similem, & sic tantum repræsentat imperfecto modo, at cum fuerit in debita distantia, se manifestat in conceptu specifico.

265 At instant Perer. & Zab. si à longè potest universale magis movere, quàm specialissimum, multo magis poterit movere, quando est propè, sicut si magnus ignis comburat à longè, & non parvus, si uterque ignis approximetur, magis adhuc combureret magnus, quam parvus; Hinc deducit Ruvius facta etiam debita objecti applicatione, adhuc fortius movere accidentia magis universalis, licet enim sensibus se se statim offerat homo, vel Petrus, prius tamen sensum movent magnitudo, & color ejus, quàm specialia accidentia & prius sensus percipit eum esse corpus, quam hominem, vel Petrum, cum sint accidentia notiora, & magis obvia, prius quidem non tempore, aut certè brevissimo, & imperceptibili, sed natura. Varias solutiones ad hoc affert Tromb. citat. §. *respondetur*, & cum eo Bargius, tenendo quod natura generica de longè moveat, de propè verò natura specifica, negant consequentiam, quia licet ratio generis sit perfectior specifica extensivè, quatenus est in se magis indeterminata, & ad plures perfectiones extensibilis, intensivè tamen perfectior est ratio specifica, & ideo hæc fortius movet de propè ob majorem perfectionem intensivam; exemplum verò de duobus ignibus non est ad rem, quia sunt agentia ejusdem rationis, de quibus utique verum est, quod perfectius, & magis actuale approximatum passo fortius agit, sed in proposito ratio generis, & ratio speciei non sunt agentia ejusdem rationis, atque ideò non est necesse, quod agit, & movet sensum eminus, moveat etiam cominus, quia potest esse perfectius extensivè alio, non intensivè, nec est necesse, quod movet cominus ob majorem perfectionem intensivam, moveat etiam eminus, interdum enim agens perfectius ex peculiari sua conditione requirit majorem approximationem, ut agat, quàm imperfectius; exemplum est in promptu, certum est, quod forma substantialis perfectior est forma accidentali, sicut forma substantialis ignis ipso calore, & tamen calor ad majorem distantiam calefacit, quam ignis per formam substantialem igniat.

266 Magis tamen expeditum est dicere, quod universale non movet à longè, sed specialissimum, & de longè, & de propè agit, cum enim ratio specifica sit perfectior, & actualior generica, videtur etiam esse magis activa, & quidem palàm est in aliis sensibus, quod quando singulare sensibile movet, non movet secundum rationem entis, vel qualitatis, sed movet præcisè secundum aliquam rationem inferiorem, sive de longè, sive de propè agat, ita videmus, quod cum calor sensum adurit, non agit secundum rationem qualitatis sensibilis in communi, vel tangibilis in communi, vel primæ qualitatis, tunc enim omnes qualitates ejusdem rationis communis urerent, sed urit secundum propriam speciem specialissimam, ita ergo dicendum de aliis sensibilibus in ordine ad proprios sensus; ratio autem, quare objectum de longè visum non repræsentat secundum gradum specificum, est, quia ut diximus, per improportionatum medium non potest effundere speciem perfectè sibi similem, & sic tantum repræsentat imperfecto modo, sicut etiam ignis de longè ob improportionatam distantiam imperfectè, & remissè calefacit; falsum est etiam, quod dicere solent accidentia generis magis movere, imò dicimus accidentia speciei magis movere, quia sunt perfectiora, plura, clariora, ac sensibus propinquiora, & hoc præsertim, quando sunt in debita distantia; nam quando distent, eo quod multa, & minuta sint, non facilè sensui patent, ut sunt propria speciei, sed potius ut sunt propria generis; hoc declarat Contaren. exemplo satis opposito, si enim rete piscatoris procul inspiciamus, tunc illud non nisi secundam naturam universalem telæ cognoscemus, eo quod foramina illa procul distantia non apparebunt; at si rete illud proximè nobis præsentetur, tunc procul dubio primo cognoscemus id esse rete, quam telam, siquidem foramina illa, quæ sunt accidentia naturæ specificæ, ac singularis entis, clarius nobis enitebunt, quo exemplo palàm falsitatis convincitur, quod ajebat Ruvius etiam de propè fortius movere, & primo accidentia universalis; cui addendum est, quod supra advertimus, naturam universalem in rigore loquendo non habere accidentia diversa ab accidentibus naturæ singularis.

267 Quintò, quod est primo intellectui habituliter præsens per speciem, est etiam primò actualiter intellectum movens, sed communiora, & universaliora sunt prius habituliter intellectui præsentia via originis, ergo etiam & actualiter; major patet, quia idem ordo servandus videtur in acquisitione speciemum hujus, vel illius objecti, ac in elicitione cognitionis eorum mediantibus illis speciebus, nam idem ordo servatur in memoria, & intelligentia; imò hac ratione superiùs singulare sensibile statuimus, primum cognitum, quia primò ejus species imprimitur in intellectu, minor est Doctoris cit. p. d.3. quæst.2. lit. Q. ubi in notitia habituali primum cognitum statuit magis universale, & per notitiam habitualem non intelligit aliquem habitum ex actibus frequentatis genitum, sed speciem acquisitam alicujus objecti, juxta phrasim Arist.3. de An.8. ubi intellectum speciebus imbibitum vocat intellectum in habitu, unde immeritò Zabarel. Doctorem carpit de hoc loquendi modo, quod etiam probat à simili, quia formæ perficientes idem perfectibile ordine quodam ita se habent, quod priùs imprimitur forma dans gradum superiorem, quàm inferiorem, ergo sic etiam erit in proposito, quod species, & conceptus magis universalium priùs imprimentur, quam species minùs universalium; unde videtur esse manifesta contradictio in dictis Doctoris, dum in cognitione actuali primum cognitum statuit minus universale, & posteà in habituali, quæ illi correspondet, ponit magis universale.

268 Resp. nullam ingenuè esse in dictis Doctoris repugnantiam, cùm enim ait primum cognitum in cognitione actuali confusa esse minus universale, loquitur, prout modò contingit de facto pro isto statu, cum verò in cognitione habituali statuit primum cognitum magis universale, loquitur ex natura potentiæ, objectum enim in specie aptum natum est priùs se manifestare sub conceptu communiori, quam sub minùs universali ex natura rei, modo tamen contingit oppositum ratione status, prius enim se manifestat sub conceptu minus universali, quia istius singulare fortiùs, & efficacius movet sensum, unde quantumvis habituaiter in specie sit prius in memoria magis universale, nihilominus prius est in intelligentia minus universale, quia ejus phantasma fortius, & efficacius sensum movet, à qua motione necessariò pendet intellectus nostri operatio pro statu isto; ita significat Doctor ipse supra lit.S. ubi præcisus contradictionis ei objiciendæ quærit, cur non idem ordo servatur in cognitione actuali, qui servatur in habituali, & inquit ex hoc provenire, quia singulare minus universalis fortius movet sensum pro statu isto, in quo intellectus alligatus est sensibus, nam ex natura rei utique ita esse deberet, quod quemadmodum magis universale prius est in memoria, & notum habitualiter, unde illa major vera est per se, & ex natura rei, at per accidens modo est falsa ratione status; neque id repugnat, quod diximus in superioribus, primam speciem, quæ imprimitur, esse singularis, quamvis enim res ita se habet, tamen species illa ex natura rei prius est repræsentativa graduum superiorum, quam inferiorum, licèt de facto ratione phantasmatis prius repræsentet minus universale, quàm magis universale, & huic expositioni dant manus Vulpes loc. cit. art. 3. Lich. p.d.3. q.2. & alii Scotistæ.

269 Sextò, tandem obiic. quia ens est adæquata ratio objecti intellectus, ergo intellectus primò tendit in rationem individuatam entis; Tum 2. quia ens est causa, cur ejus inferiora à nobis cognoscantur, ergo priùs cæteris cognoscetur. Tum 3. quia inter omnes formalitates nulla est nobis familiarior formalitate entis, utpotè quod crebro, & in pluribus occurrit; Tum 4. ens, & res prima impressione imprimuntur in anima ex Avic.2. Met. c.1. Tum 5. Qualis est ordo aliquorum in essendo, talis est ordo in movendo, & cognoscendo, sed in objecto intelligibili rationes universales præcedunt particulares in esse, ergo & in cognosci. Tum 6. sunt magis nobis nota confusa magis 1. Phys. 3. At confusiora sunt universaliora minus universalibus, quia plura continent in potentia, & non in actu, quæ est causa majoris confusionis. Tum tandem rationes complexæ magis universales sunt primò cognitæ, ut constat de illo primo principio quodlibet est, vel non est, ergo, & termini earum incomplexi, qui sunt magis universales.

270 Resp. ad 1. illud probare tantum ens esse primum cognitum primitate adæquationis, non originis, ut hic loquimur, cui accedit, quod dum dicitur ens esse objectum adæquatum intellectus id non intelligi de ente in sua communitate, ut supponit simpliciter, sed intelligitur de omni ente, sive in communi, sive in specie, sive in individuo sumptum, ut nempè supponit absolutè, quemadmodum supra diximus, unde ex hac parte omne ens est æquè primò intelligibile ab intellectu. Ad 2. ens dicitur esse causa cognitionis aliarum, tum quia in declarato sensu dicitur ratio objectiva intellectus adæquata; tum quia in sua communitate sumptum est causa distinctæ cognitionis aliorum, ab ipso siquidem inchoatur distincta inferiorum cognitio, & ideò in tali ordine ponitur primum cognitum. Ad 3. concludit de cognitione collectitia, & ex habitu, non autem de originaria, si enim est familiare intellectui, signum est fuisse sæpè ab intellectu pertractatum, & successu temporis applicari objectis de novo occurrentibus, at in proposito præsertim quæritur originaria cognitio, quæ semel habetur, & in uno cognito, adeò ut nullius cogniti alia cognitio ipsam præcesserit. Ad 4. ait Doctor qu. cit. de An. Avicen. loqui de cognitione distincta, & quæ habetur per divisionem. Ad 5. negat Trombet. majorem, esse universaliter veram, nam forma substantialis prius inest composito, quam accidentalis, & tamen hæc in agendo prævenit illam, quia agens per formam accidentalem prius alterat, quam per substantialem generet, sic etiam substantia præcedit accidens in essendo, & tamen à nobis prius cognoscitur accidens, ut superius diximus. Ad 6. neg. Minor, quia ibi Arist. loquitur de confusione actuali, & ex partibus actualibus, non autem de potentiali, & ex partibus potestativis, quia istæ re vera non constituunt totum, sed similitudinariè, nec sunt causa majoris confusionis, quia non actu continetur in toto, & ideò negatur magis universale esse magis confusum, loquendo de confusione, de qua ibi est sermo. Ad ult. neg. assumptum, si sermo sit de cognitione confusa, nam supra ostendimus propositiones ipsas universales in ipsis particularibus deduci per inductionem, nec oportet primam propositionem, quæ cognoscitur ordine originis, esse illa universalissimam, imò potius aliæ particulares, & sensibus proximiores priùs cognoscuntur; in ordine tamen cognitionis distinctè priùs cognoscuntur prima illa principia postquam acquisita est anteà cognitio consulta multarum rerum, qua ratione aliæ scientiæ sunt priores metaphysica.

QUÆSTIO IX.

An intellectus plura simul intelligere possit uno, vel saltem diversis actibus.

271 PRo intelligentia quæsiti nota hic esse sermonem de notitia perfecta, & distincta, alioqui compertum est, cum una perfecta, & distincta posse inesse multas imperfectas, & indistinctas, ut docet Scot. 2. d. 42. q. 1. §. *respondeo*, quod probat exemplo oculi corporei, qui in pyramide, & infra basim videt unum punctum incondistinctè, & tamen in eadem pyramide infra eandem basim videt multa indistinctè, quamvis una sit tantum visio perfecta istius, supra quod cadit, si ergo hoc possibile est in sensu, multo magis in intellectu, inquit Doctor; sermo item est de pluribus objectis per modum plurium, nam certum est, intellectum simul per modum unius intelligere posse, ut cum intelligimus plures partes per modum totius, unde quæstio est, an plura cognosci possint simul ab intellectu, & per modum plurium, sive uno, sive pluribus actibus, & hoc virtute naturali ejusdem intellectus, supernaturaliter enim & per beatificam visionem concedunt omnes plura simul videre, & per modum plurium, objectum nempè primarium, & alia objecta secundaria in eo, sive uno, sive pluribus actibus.

Tres hic videntur opiniones, prima extrema est D. Tho. 1. p. q. 85. ar 4. ubi docet ab intellectu nostro propria virtute plura per modum plurium percipi non posse, nec uno, nec pluribus actibus simul, & semel, & sequuntur Cajetan. & Bannes ibidem Ferrar. p. contra gentes c. 55. & 3. de An. q. 14. Hervæus quol. 3. q. 17. Capreol. 2. d. 3. q. 2. & communiter recentiores Thomistæ; Alia extrema docet posse simul plura percipere per modum plurium, nedum pluribus, & distinctis actibus, sed unoquoque, ac eodem actu, ita docet Arriag. disp. 6. de An. sec. 10. vocans hanc opinionem communem, & Hurtad. disp. 3. sec. 7. Tertia media affirmat posse id fieri pluribus actibus, non tamen uno, & eodem, nisi fortè circa objecta subordinata per modum superioris, & inferioris, ut homo, animal, corpus; vel finaliter, ut media ad finem, ita solent passim docere Scotistæ, & Nominales, Bargius p. d. p. q. 4. Greg. ib. q. p. par. 3. Habr. q. 1. Mairon. & Marsil. d. 3. q. 11. Jand. 3. de An. q. 33. Conimbr. c. 8. q. 3. Morif. dis. 3. de An. q. 7. Suarez 3. de An. cap. 7. Aversa q. 58. sec. 4. Vulpes noster disp. 13. de Angelis, art. 4. & 5. & alii passim, eandem mediam sententiam amplectitur Onuphrius tr. 2. de An. disp. p. qu. 1. dub. 6. sed opposito modo, asserens, posse intellectum multa percipere unica tamen intellectione, non pluribus.

272 Dicendum est, intellectum nostrum posse simul, & semel plura intelligere per modum plurium, non tamen uno, & eodem actu, nisi fortè objecta illa sint subordinata per modum superioris, & inferioris, sed pluribus, & distinctis actibus, non tamen tot, quin plura in infinitum, nec adeò perfectè, sicut intelligeret unum solum objectum. Conclusio quoad omnes partes colligitur ex Scoto locis infra citandis, & quoad singulas probatur, & quidem quod plura simul intelligere possit per modum plurium, colligunt Scotistæ ex Doctore 3. d. 14. q. 2. ubi intellectum animæ Christi, aliorumque beatorum concedit simul, & semel videre Deum, & multa alia distincta in genere proprio, quæ quidem notitia in genere proprio elicitur ab intellectu propriis viribus; probatur, quia id experimur in sensibus, nam visus attingit simul plura objecta inter se disparata, imò opposita, ut albedinem paginæ, & nigredinem litterarum; auditus simul plures percipit sonos absque ordine sibi repræsentatos per diversas species; tactus simul sentit duritiem, mollitiem, calidum, frigidum; sensus interior simul ponit differentiam inter diversa objecta per sensus exteriores percepta, ergo id intellectus poterit excellentius. Tum quia intellectus simul intelligit duo correllativa, ut patrem, & filium, & illa necessariò intelligit, ut plura, atque diversa, quia intelligit unum referri ad aliud, ergo tunc plura simul intelligit. Tum quia contingit frequenter nos plura cogitare inter se varia, & prorsus disparata, ut hominem, & lapidem, & attendere ad plures actiones nullo modo inter se subordinatas, idque præsertim conflat in illis, quia adeò acri præditi sunt ingenio, ut simul plures dicent epistolas de rebus alienissimis, ut de multis enarratur; per quod refellitur frequens responsio Thomistarum dicentium posse simul plura intelligi, dummodo aliquam habeant inter se subordinationem, quia sic inducunt aliquam unitatem objectivam.

273 Secundò, quod plura, ut plura nequeat uno, & eodem actu cognoscere, nisi fortè sint subordinata per modum superioris, & inferioris colligunt Bargius, & Vulpes cit. ex 4. d. 1. q. 1. §. *secunda propositio*, ubi Doctor probat repugnare intellectui creato per unum actum intelligere infinita objecta disparata, primo ex finitate, & limitatione actus in se, secundò ex finitate intellectus, tertiò ex finitate essentiæ intelligentis, ex quo deducit Vulp. quod sicut hæc omnia limitationem imbibunt, ita limitationem actus ad determinatum objectum important, & sic concludit, intellectum creatum non posse per unum actum plura objecta disparata attingere, quia eadem ratione posset attingere omnia, & infinita. Tamen re vera Doctor ibi directè probat non posse intellectum creatum unico actu infinita attingere objecta, quia esset infinitæ perfectionis, & ex ipsa objectorum infinitate deducit infinitatem illius actus, non autem ex pluralitate eorum quacunque, unde sic arguit, *omne intelligere finitum determinatur ad certum intelligibile, vel ad aliqua certa intelligibilia*, &c. ex quibus sanè verbis apparet, non ex sola pluralitate objectorum intellectorum per eundem actum inferre illius actus infinitatem, sed præcisè ex eorum infinitate, ideò ex eo loco non videtur benè colligi ista pars conclusionis, neque ejus probatio; nam si dicas, quod eadem ratione, qua unus, & idem actus ponitur attingere plura objecta, dici posset attingere infinita, negabitur conseq. quia attingentia plurium objectorum fortè non excedit limitationem illius actus, benè tamen attingentia infinitorum, imò hac ratione etiam negari deberet, intellectum creatum posse pluribus actibus simul plura percipere objecta, dicetur enim quod qua ratione pluribus potest attingere plura, sic pariter infinitis potest attingere infinita.

274 Melius ergo probabitur ea ratione, qua probat Doctor 2. d. 3. q. 10. non posse dari unam speciem impressam plurium quidditatum disparatarum, sic enim à pari videtur posse deduci, nec etiam dari posse speciem expressam plurium talium objectorum, quia intellectio in exprimendo non est minoris perfectionis, quam species impressa in repræsentando in actu primo; ratio autem, quam ibi format de specie impressa, potest sic formari de expressa, mutato solo nomine speciei in actum; unusquisque actus determinatus, & limitatus est ad quoddam suum adæquatum objectum, à quo sumit unitatem, & specificationem, ergo nequit unus, & idem actus discretè, & disparatè plura attingere objecta; probatur assumptum, unitas posterioris naturaliter pendet ab unitate prioris, sed actus est posterior objecto natura, & perfectione, sicut mensuratum posterius mensura, ergo unitas actus simpliciter pendet ab uni-

unitate objecti. Imò Doctor ibidem ex impossibilitate talis actus plura simul objecta disparata experimentis deducit impossibilitatem speciei impressæ plurium talium representativæ contra Thomistas tum ad hominem, tum ex ipsa rei veritate, inquit enim sub litt. C. non posse dari talem speciem in intellectu angelico, quia cum omnis species ordinetur ad unum cognoscendi sibi adæquatum, tunc intellectus creatus posset simul, & distinctè intelligere omnes istas quidditates, quod non est verum, nec illi concedunt; ita Doctor; unde ex isto loco expressam habemus hanc partem conclusionis, ac ejus probationem, quæ etiam confirmari potest, quia multiplicato priori essentialiter, opus est ipsum posterius multiplicari, sicut multiplicata unitate plurificantur species, & multiplicata differentia specifica multiplicantur species, & multiplicata causa multiplicatur effectus, ergo si objecta prima sunt plura, actus illa exprimens nequit esse unus. Accedit, quod Doctor monet 3.d. 14. qu.2. E. & alibi sæpè, quod actus ita specificantur ab objectis extrinsecè, & causaliter, quod licet ex unitate objecti non valeat semper inferre unitatem actus, & potentiæ, quia diversæ potentiæ possunt versari circa idem objectum nihilominus ex distinctione objectorum, si præsertim formalia sint, & prima, valet semper inferre distinctionem actuum; implicat ergo unum, & eundem actum attingere plura objecta prima, & disparata: Ratio à priori videtur esse, quia actus est naturalis, & formalis similitudo objecti, at non videtur objecta valdè inter se diversa, & nullam inter se affinitatem habentia posse per eandem imaginem representari, & expressi, fed potius unumquodque propriam postulabit imaginem, & speciem expressam, qua de causa dicebamus disp.2.Log q.4.art.1.in mente, seu in conceptu æquivocationem contingere non posse, sicut contingit in voce.

275 Resp. Arriag. cit. speciem talis actus plura objecta disparata attingentis adhuc unicam fore, & non multiplicem iuxtà objectorum multiplicitatem, quia indivisibiliter in se haberet, quod duæ aliæ distinctæ haberent, unde in ordine ad hunc actum qui libet ex illis respectibus ad illa objecta disparata est inadæquata ratio specifica illius, quod ostendit evidenter ad hominem contra omnes, qui admittunt in Angelis unam speciem impressam esse repræsentativam virtualiter multorum objectorum, quorum in inferioribus Angelis dantur multæ species distinctæ, ergo jam in eam speciem impessam concurrunt multæ rationes specierum impressarum aliorum Angelorum; idem etiam confirmat ex sensu interno, qui indivisibiliter habet virtutes cognoscitivas quinque sensuum, & ejus species constatur inadæquatè ex virtute sensitiva coloris, quæ tamen virtus est adæquata respectu sensus externi; idem tandem est ait, in actione procedente à diversis causis, nam licet possint esse diversæ actiones, quarum una solam unam causam, altera alteram recipiat; posteà tamen quando omnes illæ causæ simul concurrunt per unam, eandemque actionem, illi respectus ad diversas causas in ea unica actione identificantur.

276 Hæc tamem solutio consistere nequit, quia quodlibet objectum disparatum dat unam speciem actui, ergo si sunt duo, dabunt duas species; dices dua dare, quando concurrunt totaliter, & singillatim, non quando concurrunt partialiter, & conjunctim. Contra, nam quodlibet objectum in suo ordine totaliter concurrit ad productionem actus, nec in eo ordine aliam concausam admittit, sed tantum coexigitur intellectus, qui secum concurrit in alio ordine causæ, scilicet potentiæ vitalis, si enim semel admittamus plura objecta disparata posse simul concurrere partialiter ad eundem actum omnium expressivum, tunc cum videmus album, & nigrum, ac alia quoque innumera objecta quantumvis disparata, unica visione hæc omnia attingi dicimus partialiter ab eis producta, non pluribus visionibus; tunc etiam cognitio probabilis, & scientifica possent in unum, & eundem actum convenire, quia hic elici posset ex mediis scientifico, & opinativo simul concurrentibus, quod licet concedat Arriag.disp. 6. sect.7. subsect.3.id tamem esse prorsus impossibile ostendimus disp. 14.Log.qu.2. quia probabile, & scientificum sunt differentiæ adæquatè potentes constituere actus diversos, & ideò nequeunt in unum convenire, unde si quis moveretur ad assensum alicujus propositionis ex utroque motivo, potius dici deberet moveri ad distinctos actus simul compossibiles, quàm ad unum, & eundem specie, & numero, quia assensus scientificus, & opinativus distinguuntur specie ex diversa ratione assentiendi. Deinde admisso semel, quod possint plura objecta disparata simul uniri ad eundem actum causandum specie, ac numero, tollitur omnis specificatio actuum per objecta, nec actus ab objectis suam desument unitatem, vel distinctionem, quia unus, & idem actus objecta quantumcunque diversa poterit attingere. Rursus licet alicujus actus possint assignari plura inadæquata, & partialia objecta, quorum actus ille sit inadæquata similitudo, adhuc tamen semper ei correspondet objectum totale, & adæquatum, cujus est adæquata similitudo, & à quo actus suam sumit unitatem, & specificationem, & in quo cætera objecta inadæquata saltem virtute continentur, quod manifestè constat in objectis scientiarum, in quibus præter objecta partialia semper assignatur unum totale objectum, à quo sumitur scientiæ unitas, & per quod ab aliis scientiis distinguitur; sed admisso hoc dicendi modo, quod plura objecta disparata queant per eundem actum attingi partialiter, & inadæquatè assignantur plura objecta inadæquata sine ullo adæquato, cujus actus ille sit adæquata similitudo, unde actus ille non erit nisi plures, & inadæquatè similitudines discretè, & disparatè. Tandem dato hoc dicendo modo non amplius desudare oportebit ad invenienda in facultatibus objecta totalia, & adæquata, sed assignare sufficiet objecta partialia, & disparata absque ulla prorsus unitate in ratione scibilis, & repræsentabilis.

277 Exempla verò, quæ adducit Arriag. ad probationem actus plura objecta disparata attingentis minimè cogunt, imò unum fallum adducit in comprobatione alterius falsi, siquidem ut dicebamus, non minus repugnat species plurium disparatorum repræsentativa, quàm actus, & Scotus ex impossibilitate actus deducit impossibilitatem speciei; fallum etiam omninò est sensum communem per unam specim ea omnia cognoscere, quæ sensus exteriores per plures, ac proprias species cognoscunt, ut notat Doct.2.d.3. qu.10.in fine, sed per proprias cognoscit, ac distinctas species, nec ad speciem, qua cognoscit colorem, concurrit odor, vel sapor inadæquatè, aut è contra, sed unum quod q; objectum sensibile independenter ab alio propriam in sensu communi imprimit speciem, nec enim dicitur sensus communis, quia per communiores cognoscat species, sed quia virtutem habet illimitatam sentiendi omnia, quæ sensus exteriores singillatim sentiunt, & percipiunt. Nec tandem ultimum exemplum de pluribus causis simul concurrentibus suffragatur, quia falsum est, cum ita concurrunt, concurrere per eandem actionem, & in ea actione identificari respectus ad illas diversas causas, adhuc enim concurrunt per diversas actiones licet partiales, ut dictum est in physicis, quæ non efficiunt unam actionem unitate identitatis, sed solùm integritatis, qua etiam unitate singulæ diversæ causæ simul junctæ unam dicuntur constituere causam, unitate nimirum ordinis, & integritatis.

278 Tertio, quod si objecta sint subordinata in ratione superioris, & inferioris, possent uno, & eodem actu attingi, colligitur ex Doctore p.d.3.q.2.§.*quinto dico*, ubi ait magis, & minus universale posse per eandem speciem cognosci, sicut ergo hæc objecta possunt per eandem speciem impressam repræsentari, quia sunt subordinata, & superius in inferiori essentialiter continetur, ut qu.7. diximus art.2. sic quoque videntur per eandem speciem expressam posse cognosci, nam sicut se habet species impressa ad repræsentationem virtualem, & habitualem, ita se habet expressa ad formalem, & actualem, tum quia actus distinctè exprimens hominem necessariò exprimit illum per suas partes, & singula prædicata ipsum quidditativè constituentia, hæc autem in linea prædicamentali subordinatè se habent; ut animal, corpus, substantia; Cum autem objecta subordinantur solum in ratione medii, & finis; licet fortè voluntas posset uno, & eodem actu utrunque appetere, quia ut ait Doctor 3.d.28. in fine, ibi est unica bonitas motiva, tamen quicqid sit de actu voluntatis, de quo disp.seq. certè de actu intellectus probabilius est non esse unum, & eundem respectu finis, & mediorum, quia esto finis, & media non haberent distinctam bonitatem motivam, habent tamen distinctam veritatem, ut patet de conclusione, & præmissis, quæ licèt ordinentur in ratione finis, & medii, adhuc tamen cognoscuntur diversis actibus, quia cognitio unius est causa cognitionis alterius; tum quia finis, & media respectu intellectus sunt distincta objecta formalia intelligibilitatem distinctam habentia, & alterius rationis, nam finis est ens ad se, medium ens ad aliud, finis habet intelligibilitatem absolutam, medium relativam, ergo nequeunt ab intellectu per eundem actus numero cognosci, cum habeat diversas prorsus rationes terminandi, & specificandi actum.

279 Quartò, quod objecta disparata pluribus, & distinctis actibus cognoscantur, cùm simul cognoscuntur, probatur; quia jam ostensum est non posse uno, ac eodem actu cognosci, ergo diversis; tum quia plures actus distincti, seu distinctè attingentes plura objecta, sive subordinata, sive disparata, non sunt incompossibiles in intellectu. & quidem plures actus simul inveniri posse saltem cum aliqua subordinatione non videtur posse negari, nam judicans propositionem, an sit vera, vel falsa, habet actum judicii illius complexionis cum simplici apprehensione extremorum ejus, & syllogizans habet plures actus intelligendi simul, quia minor, & conclusio sunt nota simul tempore ex 1. Post. Sed & sine tali subordinatione plures actus de objectis prorsus disparatis esse simul compossibiles fatendum est, nam sæpè notamus differentia rerum, quæ nullam inter se habent subordinationem, nec una, ac eadem imagine repræsentari possunt, ut v.gr. quod Angelus non est color, ergo de illis objectis plures simul conceptu necessariò formamus, experimur etiam plura interdum objecta nullam inter se connexionem habentia, aut subordinationem nobis in mentem venire, & ad ea cogitationem intendere, unde ut supra dicebamus, inveniuntur, qui plures epistolas simul dictent de rebus alienissimis, quo certè casu diversa objecta disparata simul, & semel intellectui obverfantur sub diversis conceptibus. Vide Mairon.r.d.2.q.11. ubi multis conatur ostendere hanc plurium actuum compossibilitatem in intellectu.

280 Aliqui id probant quoque ex virtute reflexiva intellectus, nam intellectus intelligens potest se supra suum actum reflectere, id autem necessariò fit alio, atque diverso actu, ergo saltem in tali casu plures actus sunt simul compossibiles in intellectu. Bargius cit. ait, hanc rationem non multum urgere, quia dici potest in tali casu actum rectum habere rationem objecti, & non rationem actus. At non ex hoc capite debet hoc argumentum condemnari, nam licet actus rectus respectu reflexi haberet rationem objecti, adhuc tamen respectu objecti primi, & directi haberet rationem actus, & sic per duos actus attenderet ad duo objecta, potius ergo deficit argumentum, quia actus rectus subordinatur reflexo, unde non videtur probare omninò pluralitatem actuum, etiam circa objecta disparata, de quibus præcipuè est dubium; tum quia valdè dubium assumit de actu recto, quod si cognoscendus sit, id necessariò fieri debeat alio actu reflexo, multi namque putant eundem actum posse supra seipsum reflectere, ut Arriag. citat. disp.6. sect.3. Suares 1.p. tract,1.l.2. cap.18.n.9. Salas p.2. trac.2. disp.3. sect.4. & alii

alii ibid. docentes beatam visionem supra seipsam reflectere, nempè per eandem visionem beatum scire se esse beatum, probat Arriag. ex cognitione divina, quæ suprà seipsam reflectit absque additione alterius actus, ergo idem dici poterit de creata; tum quia de facto quando dicimus, *Omnis actus intellectus est cognitio, omnis cognitio possibilis, nulla excepta, est repræsentatio objecti*, nulli dubium est hunc ipsum actum, quo id affirmamus in his universalibus includi, atque ita supra seipsum reflectere, & semetipsum habere pro objecto; sic etiam dum dicimus, de conceptu omnipotentiæ est posse producere omnes creaturas nulla excepta, iste actus habet se pro objecto, nam ipse est una ex omnibus creaturis. Alii è contra negant, quia objectum est causa cognitionis, & prius ipsa, ergo est ab ea distinctum, & consequenter idem actus nequit esse cognitio sui; tum quia cognitio dicit relationem ad objectum, sed relatio debet esse distincta à termino; ergo & cognitio ab objecto, quæ argumenta retundit Arriag.in cognitione divina, quæ quidem seipsa cognoscit, nec tamen est distincta à seipsa, nec ad seipsam realiter refertur. Mairon.loc.cit. argumenta affert pro utraq; parte, nec illa resolvit, sed quæstionem indecisam relinquit, argumenta pro parte negante cum allatis coincidunt; alia verò pro parte affirmante sunt quoque facilis solutionis, etiam illud ex objecto recordationis deductum, quod ipse validum æstimat, nimirum quod recordatio solùm est eorum, quæ cum reflexione cognovimus, cum ergo omnium actuum nostrorum, quos anteà habuimus recordari possimus, vel deveniendum est ad aliquem actum supra se reflexum, vel admittendus erit processus in infinitum; hæc ratio facilè solvitur, nam talem processum Doctor multis in locis non inficiatur, præsertim quol. 14. propè finem, & revera in se nullam præsefert repugnantiam.

281 Ut tamen breviter hac de re nostrum obiter proferamus placitum, notandum est, aliud esse loqui de reflexione formali, aliud de virtuali, si de ista loquamur, verum est, quemcunque actum intellectus supra se ipsum esse reflexivum, & hoc præcisè probant argumenta, quæ profert Arriag. cùm enim dicimus, quod *omnis actus intellectus est cognitio*, & alias hujusmodi propositiones, virtualiter solum includimus in eis illum eundem actum, quo ipsas formamus, atque ideò virtualiter solum talis actus suprà seipsum reflectit, fuique ipsius est objectum, quod si de reflexione formali sit sermo, verisimilius est requiri actum distinctum, & superadditum recto, idque sufficienter suadere videntur argumenta secundæ opinionis, quibus non sufficienter facit satis Arriag. ex instantia divinæ cognitionis, hæc enim ob suam infinitatem æquivalet actui formaliter reflexo, ideòque supra seipsam formaliter reflectit absque actu superaddito, quæ quidem ratio non militat in cognitione creata, quæ est finita, & limitata, ideòque ob suam limitationem actum distinctum postulat, & superadditum, ut supra ipsam formalis fiat reflexio, unde neque satis rationabiliter ex cognitione divina probat oppositum Arriag. Verum est tamen, hoc difficulter sustineri posse à Theologis, qui concedunt, posse beatum unico actu cognoscere in Deo omnes creaturas possibiles, uti probabile tenet Doctor de anima Christi 3.d.14 cùm enim intra istarum numerum etiam illa ipsa visio comprehendatur, opus est, ut illa visio semetipsam reflexè attingat etiam formaliter, nam si solum virtualiter seipsam attingit, jam non distinctè videret beatus omnes, & singulas creaturas possibiles per illam visionem, hoc itaque solum argumentum primam opinionem videtur reddere probabilem, si ad illam visionem non sufficit virtualis reflexio, quædam de actu reflexivo vide Doctorem quol. cit.14.

282 Quintò, Tandem quod nequeat intellectus creatus propriis viribus simul, & semel non tot quin plura percipere, nec sic perfectè secundum intensionem actus plura per modum plurium intelligere sicut unum, probatur, quia intellectus creatus virtutem habet finitam, & limitatum conatum, ergo quia circa plura occupatur objecta, virtus ejus distrahitur, & remittitur, atque ideò non circa multa nimis objecta occupari debebit, ut ea distinctè intelligat, nec itaperfectè quatuor actus eliciet, sicut unum, & hoc satis superque probat commune adagium pluribus intentus, minor est ad singula sensus, quot autem distinctè intellectiones diversorum objectorum sint simul compossibiles in eodem intellectu, non potest certus, ac determinatus numerus assignari, sed id judicandum est, ex varia ingeniorum dispositione, alius enim est alio promptior, & unus vegetior ingenio prditus, quàm alter, & hic consequenter circa plura objecta poterit occupari cum minori distractione, quam alter.

In contrarium obiicitur primò intellectum nostrum plura non posse intelligere per modum plurium, sive uno, sive pluribus actibus; ita namque videtur Arist. docuisse 2. Top. cap.4. dicens plura sciri, unum intelligi, idest sciri habitualiter, intelligi actualiter, & Met.cap.4. qui unum non intelligit, nihil intelligit. Tum 2. non potest idem subjectum simul perfici distinctis formis ejusdem generis, ut non potest idem corpus simul affici diversis coloribus, vel figuris, ergo nec idem intellectus simul diversis intellectionibus. Tum 3. quælibet intellectio est verbum adæquatum ipsi memoriæ, ergo nequeunt multæ intellectiones esse simul. Tum 4. contingit, ut per distractionem mentis ad plura languescat attentio circa singula, ergo plura simul distinctè percipi non possunt. Tum 5. potentia naturalis secundum totum suum conatum agens, & producens unum, non videtur quod aliud possit producere, quia videtur terminum adæquatum habere, si enim aliud producit, vel producere potest, jam primus productus non esset adæquatus. Tum 6. quia Scot. 2.d.5.q.2. & d.9. expresse docet, quod duo actus intelligendi non possunt simul esse in intellectu. Tum tandem, quia eadem ratione possent simul esse assensus, & dissensus circa idem objectum.

283 Resp. Arist. in p. loco solum ostendere intendit, quod scire habitualè est plurium, sed intelligere non est necessario plurium, quia potest esse unius; in alio loco intendit quodcunque nomen unum dumtaxat debere habere significatum, ut possit inter homines haberi collocutio, & disputatio, si enim omne nomen est æquivocum, omnis collocutio, & disputatio tollitur è medio. Ad 2. neg. paritas, colores enim inter se opponuntur, figuræ sese invicem impediunt, quia partes corporis distrahunt ad diversos situs, & argumentum ita benè probaret incompossibilitatem plurium specierum in eodem intellectu, ut plurium intellectionum; paritas igitur admitti non potest, nisi de actibus objectorum, seu conclusionum incompossibilium. Ad 3. Memoria est intellectus specie fœcundatus, itaque in casu plures essent memoriæ, non una, quia plures species coagerent intellectui ad plures intellectiones eliciendas circa diversa objecta, & quælibet intellectio suam pro eo tunc adæquaret memoriam, non verò memoriam alterius objecti, & in hoc sensu debet intelligi assumptum. Ad 4. probat solum non posse simul intelligi plura objecta in maxima copia, & non eqùè perfectè, vel intensè intellectum plura, sicut unum, intelligere, ex quo tamen non sequitur aliqua competenter plura distinctè non intelligere, quia ut innuit Scot. quol.14.B. bifariam intollectio dici potest perfecta, vel imperfecta, formaliter ex parte actus secundum majorem, vel minorem gradum intensionis, & objectivè cum res attingitur, vel non attingitur secundum totam suam entitatem; itaq; circa plura haberet intellectiones aliquo modo imperfectas formaliter, quia una impediret intensionē alterius, sed non necessariò objective, quia adhuc singulę possent objectum suum attingere distinctè, & secundùm totam suam entitatem. Ad 5. Negatur in tali casu, intellectum totum suum adhibere conatum circa unum objectum, simul enim etiam attendit ad alia, & talis simultanea attentio non excedit virtutem ejus, ut nequeat singula distinctè attingere. Ad 6. Doctor in primo loco loquitur ad hominem, & ex concessis à D.Tho. ut notat Bargius in alio loco d.9. sub lit.E. solum ait non posse simul intellectui inesse duas notitias ejusdem objecti, ac ejusdem rationis. Imò sub lit. T. expresè docet Angelum loquentem posse plures audientes habere, & in eis plures intelligentias causare, & demum si quando Arist. vel Scot. inveniantur negare plures intellectiones distinctas simul inesse eidem intellectui, loquuntur de perfectione cognitionis formali, non objectiva, quatenus cognitio unius remittit cognitionem alterius, & ideo duæ cognitiones neque unt esse ita formaliter perfectæ, sicut una. Ad ult.neg. consequ. quia illi actus, ut sæpè dictum est, speciales inter se habent repugnantiam, ad eout id, quod ponit unus, tollit alter directè, & immediatè, unde contradictoria inducunt in eodem intellectu, & respectu ejusdem objecti simul, & semel, tunc enim intellectus judicaret v.gr. simul Petrum currere, & non currere pro eodem tępore, ex quo etiam sequitur, quod intellectus assentiret falso, quod est prorsus impossibile, nam eo ipso, quod judicat Petrum currere, cursus ei proponitur, ut verus, & ejus carentia, ut falsa, quia nihil potest simul esse, & non esse, quare non poterit eo ipso dissentire ipsi cursui nisi assentiendo falso, & dissentiendo vero.

284 Secundò contra obiicitur cum Arriag. quod plura objecta disparata possint eodem actu intelligi, id namque sæpius experimur in actibus voluntatis, cum nempè plures fines, & disparati eodem actu appetuntur; si enim deambulatio proponatur utilis ad sanitatem, ad fugiendum hostem, ad recreationem, ad videnda aliqua spectacula foris, & similia, cur non poterit voluntas dicere unico actu ergo eamus foras propter hæc omnia? vel quis dicit ibi debere necessariò tot actus electionis repeti, quot habet fines voluntas? idem est, quando quis ob multorum intercessionem uni parcit, ac dicit unico actu, parco tibi propter hos omnes, ubi quælibet intercessio est partiale objectum formale, cum tamen ex se posset esse totale alterius actus, quo ob solam illam parceret, ita ergo poterit esse de actu intellectus, quod idem pendeat à pluribus objectis disparatis partialiter concurrentibus. Confirm.quia sicut non repugnat velle aliquod medium ob duos fines v.gr. deambulationem ob sanitatem, & recreationem, ita non videtur repugnare aliquem assentiri articulo fidei, & quia Deus dicit, & quia ei apparet per demonstrationem. Conf 2. nam si quis dicat unus homo currit, tunc ille actus habet pro objecto formali unum hominem, & rursus per secundum actum potest dicere de alio solo, & sic de omnibus divisivè, & tamen potest esse alter actus, qui utrumque hominem, imò omnes habeat pro objecto, dicendo omnis homo currit, vel tres currunt. Rursus cum eodem judicio indivisibili dicimus, Petrus non est Paulus; certè per hunc actum duo objecta attingimus disparata, Petrum scilicet, & Paulum, & actus ille non efficitur à sola specie Petri, nec à sola Pauli, sed debent ambæ concurrere partialiter. Tandem corporeus oculus videt eadem visione quantitatem, & colorem, quæ sunt objecta prorsus disparata, videt enim album quadratum, vel oblongum, ergo non est negandum intellectui.

285 Resp. quod quando concedatur eandem actum electionis ex pluribus finibus, ac disparatis elici posse partialiter concurrentibus, quod tamen multi negant, adhuc negari debet de actu intellectus, siquidem quoad hoc dispar omninò est ratio de actu intellectus, & voluntatis, quia voluntas ut dicemus disp.seq.esse potest totalis causa sui actus, nec objectum concurrit nisi terminativè, ut notat Doctor 2.d.25. & hoc ea præsertim ratione, quia actus voluntatis non est naturalis, & expressa similitudo sui objecti, sicut actus intellectus, qui proinde petit ab objecto partialiter gigni, ut proles à parente, qua de causa majorem videtur habere actus intellectus dependentiam à suo objecto, quam actus voluntatis à suo, & hinc est,

est, quod actus voluntatis non tantam petit unitatem in suo objecto, quantam actus intellectus, & actus voluntatis potest attingere plura disparata, non actus intellectus, quia diversus prorsus est modus attingentiæ hinc inde, nam actus intellectus attingit objectum exprimendo illud, ac declarando, ut expressa ejus similitudo, & imago, sed actus voluntatis attingit objectum illud amplectendo, vel respuendo, possunt autem bene plura disparata objecta simul amplecti, vel respui per eundem actum, sed non simul exprimi per eundem, & declarari, quia cum sint diversæ prorsus naturæ, nequeunt per eandem imaginem repræsentari. Deinde quando etiam totum id concederetur, nihil contra nos adhuc concluditur, quia non sumus in casu quæsiti, quæstio enim est, an possit intellectus eodem tempore elicere plures actus circa plura objecta disparata ea distinctè attingendo, ita quod quibilet actus integrum habeat objectum, vel uno actu illis pluribus æquivalente, si ergo admittatur intellectum illa eodem actu attingere, velut objecta partialia tantum, & inadequata, sanè non illa attingit totaliter, & secundum totam eorum entitatem declarabit, in quo præcisè sensu est quæstio, an possit intellectus uno, vel pluribus actibus plura objecta, ut plura simul attingere.

286 Ad Confirm. quando etiam concederetur posse nos assentiri articulo Fidei ex illo utroque motivo nempè fidei, & scientiæ, quod Theologi magni nominis non sine magna ratione negant, tunc dicideberet ex eis non unum elici actum, sed duos simul compossibiles, ut supra dicebamus de motivo opinativo, scientifico, si ad assensum ejusdem conclusionis simul concurrere possunt. Ad 2. Confirm. cum dicitur, omnis homo currit, vel tres currunt, actus ille non habet pro objecto formali illos homines, sed cursum, qui de illis enunciatur, nam unusquisque consideratur sub ratione currentis, atque ideò homines illi non se habent nisi ut objecta materialia, quæ gratis concedimus non specificare, nec necessariò multiplicare actus, sed posse unum, & eundem terminare, ut est in proposito. Ad aliud loquendo de simplici actu, qui est simplex terminorum apprehensio, negatur extrema illius propositionis eodem actu attingi, si verò sermo sit de actu judiciario, & enunciativo concedi potest attingi eodem actu, sed non nisi ut objecta remota, nam proximum, & immediatum judicii objectum est tota illa complexio, & propositio, ut magis constabit ex qu.seq.art.2. Ad ult.cum sensibile commune non habeat speciem propriam distinctam à specie sensibilis proprii, ut constat ex dictis supra disp. 4. num.60. nullum est inconveniens, quod eodem actu attingatur, quo sensibile proprium, eique subordinetur in ratione sensibilis, unde fallum est, quantitatem, & colorem videri tanquam duas res, & objecta directa, tantum enim color directè videtur, & per modum rei, quantitas verò per modum conditionis.

287 Dices, non solum quantitas, & color, sed etiam album, & nigrum unica visione videri possunt, ergo tanto magis duo objecta disparata ab intellectu, qui est majoris virtutis, assumptum docet Doctor ex professo in lib. de Anim. qu. 8. ubi in corpore quæsiti resolvit sensum unica sensatione sentire contraria. Respond. imò Doctor ibi in respon. ad p. in contrarium dissertis verbis inquit, quod *intellectus noster unica intellectione non potest plura objecta intelligere, si sunt disparata*, sed hoc tantùm potest colligendo illa sub una ratione objectiva, nimirum differentiæ, vel contrarietatis, vel similitudinis, quo quidem modo non attingit illa disparatè, idest, utrunque absolutè, & secundum se, sed potius unum cognoscit in habitudine ad aliud, & hoc modo inquit sensum quoque interdum unica sensatione posse contraria sentire, nam visus potest album, & nigrum cognoscere simul, secundum quod conveniunt in quadam differentia, vel contrarietate, quæ est una ratio objectiva cognoscendi simul utrunque, & cum una sit, nulla certè videtur repugnantia, quin possit uno actu cognosci, quod nec etiam in omni rigore intelligendum est, ut ibi notat Cavell. quia differentia, & contrarietas sunt relationes, quas sensus non attingit, cum non habeat virtutem in rigore collativa, quare tenendum est, sensum relationes illas contrarietatis & differentiæ non nisi materialiter attingere; & in fine quæsiti optimè innuit, quod sensus pluribus sensationibus sentit diversa sensibilia extra prædictum casum, cum illa sentit absolutè, & secundum se, & optimè declarat, quomodo id esse possit, & quomodo non, his verbis: *dicendum ergo, quod quando unus actus est ita intensus, quod adæquat sibi potentiam, tunc evacuat totaliter alium ejusdem potentiæ: si autem sit minus intensus, & citrà terminum potentiæ, licet aliqualiter impediat alium, & è converso, non tamen totaliter depellit, sed secum compatitur: unus ergo actus sentiendi unum objectum obtenebrat alium, non tamen semper obfuscat.* Ita ille, quæ doctrina optimè applicatur actibus intellectus, ut supra diximus.

QUÆSTIO X.

De triplici intellectus operatione, apprehensione, judicio, & discursu.

288 Consueta satis apud Auctores est hæc operationum intellectus trina divisio, cujus nos sæpius meminimus in Logica, & Doctor q 3. universalium, sumptaque est ex Arist. p. priorum cap.1. sub nominibus termini, ad quem spectat simplex apprehensio, quæ est prima operatio propositionis, ad quem attinet judicium, quæ est secunda, & syllogismi, ad quem pertinet discursus, quæ est tertia; & suadetur hæc assignatio evidenti ratione, intellectus enim operando, & cognoscendo, vel simpliciter aliquid apprehendit, & concipit, v.gr. hominem, non affirmando, aut negando quidpiam de ipso, & hæc est prima operatio; vel ulterius progreditur judicando aliquid de homine asserivè, vel negativè v. gr. quod sit rationalis, & hæc secunda ejus operatio, vel tandem ex una re judicata, seu affirmata, vel negata aliam infert, & deducit ex uno in aliud discurrendo, ut v. gr. si ex hoc, quod homo est rationalis infert, quod est risibilis, & hæc est tertia operatio; hoc autem certo ordine assignantur, ac nominantur ejusmodi operationes prima, secunda, & tertia, quia gradatim se habent, & una semper aliam præsupponit, quia discursus præsupponit judicium de aliqua propositione, & judicium supponit simplicem apprehensionem terminorum illius propositionis, itaut quandam præseferant inter se se prioritatem secundùm causalitatem, ut Scot. ait, quol. 15. S.

289 Neque ab hoc trino operationum intellectus numero nos retrahere debent quidam alii actus, qui intellectui attribui solent, nec ad aliquam illarum trium operationum reduci posse videntur, ut sunt attentio, dubitatio, imperium, &c. nam ut ab ultimo incipiamus, imperium re vera non est actus intellectus, sed voluntatis, ut dicemus disp. seq. quod item multi de attentione affirmant, dicentes esse conatum voluntatis intellectum impellentis in considerationem alicujus objecti retrahendo illum ab aliorum contemplatione, sed quando etiam esset actus quidam intellectus, specialis nimirum conatus ejusdem, quo se deiicit, & profundat in contemplationem alicujus objecti, non proinde ponendus esset actus distinctus à tribus præfatis operationibus, ac peculiare quoddam cognitionis genus ab eis distinctum, sed potius dispositio quædam omnibus, & singulis inserviens, attentio namque pariter adhibetur in prima, ac in secunda, & tertia operatione; major videtur difficultas de actu dubitationis, qui utique ad primam operationem non attinet, ut de se constat, quia dubitatio regulariter sequitur terminorum apprehensionem, nec ad secundam, quia intellectus per dubitationem veluti medius, & suspensus manet inter affirmationem, & negationem alicujus propositionis; nec ad tertiam ob eandem rationem, quia qui dubitat de bonitate consequentiæ, non deducit unum ex alio, sed illationem suspendit. Cæterum hic quoque actus ad aliquam istarum operationum reduci potest, ac debet, ad secundam nimirum, vel tertiam; ad secundam quidem pertinet, quando continet dubitatio de connexione alicujus prædicati cum copula, tunc enim versatur circa conjunctionem ipsam terminorum, quoad an est, non determinatè affirmando, vel negando, sed dubitando, quod sufficit, ut in tali casu ad secundam operationem reducatur; cum autem dubitatio contingit circa illationem consequentis ex antecedente, pertinebit ad tertiam operationem, quia tunc versatur circa consequentiam unius propositionis ex alia, non quidem determinatè deducendo hoc ex illo, sed dubitando, quod item sufficere videtur, ut in tali casu ad tertiam reducatur; Vel dicendum per operationes intellectus in proposito intelligendos esse actus illos, quibus intellectus operando proficit, & perficitur, sunt enim veluti tres gradus intellectivæ cognitionis, per quos intellectus paulatim in cognoscendo progreditur, & elevatur, dubitatio autem non est actus perfectivus intellectus; atque ideò absolutè inter ejus operationes annumerandus non est, ut hic de illis loquimur.

Supposita ergo hac triplici divisione operationum intellectus, ut ab omnibus recepta, & approbata, nunc ad singulas descendere oportet earum naturam, & conditionem scrutando, & examinando, quod quidem præstabimus per tres sequentes articulos, juxta numerum illarum, de singulis singillatim disputando.

ARTICULUS I.

Examinatur prima intellectus operatio.

290 Prima intellectus operatio ita fit, post receptionem speciei intentionalis in intellectu sequitur actus vitalis, qui dicitur apprehensio, quia per eam trahitur objectum quodammodo ad potentiam, illudque intellectus ita percipit, ut non ferat de illo sententiam, nec affirmando, nec negando, ut Scotus docet. d.p.q.3. D. & ex modo ita percipiendi objectum vocatur simplex apprehensio, quia simpliciter, & absolutè objectum percipit, ut sic, nihil de eo judicando, tria autem dubia præcipua circa hanc primam intellectus operationem contingunt.

Primum dubium est de ejus objecto, num scilicet ejus objectum sint solum termini simplices, sive sint incomplexi, ut homo, album, &c. sive complexi, ut animal rationale, Filius Dei, &c. sed etiam integra propositio constans ex subjecto, & prædicato cum copula affirmationis, vel negationis. Hoc ultimum nonnulli negare videntur, ut Vasquez.p.p.disp.7.5.n.21. & disp.223.& p.2. disp.62.& 79.quod probant, quia hac de causa Arist.3.de Anim.21. hanc operationem appellavit indivisibilium intelligentiam, & communiter appellatur simplicium apprehensio, quia nimirum per ipsam soli termini simplices apprehenduntur, nõ integra propositio, alioquin apprehensio à judicio non differret, cum posset habere idem objectum cum ipso, quod est propositio, ac unio prædicati cum subjecto.

291 Dicendum tamen est per simplicem apprehensionem, quæ est prima operatio non tantum percipi posse simplices terminos, ut v. g. extrema propositionis, sed integram quoque propositionem, attingendo nimirum connexionem eorum, non tantum quoad voces, sed etiam quoad rem significatam. Ita significavit Doctor 2. d. 6. q.1. ad 3.& 4.d.8. qu.2.X. ubi dat exemplum de discipulo concipiente conclusionem non demonstratam, ut neutram, & est modò communis omnium sensus Fons.4. Met.cap.2.q.6.fec.6. Tolet.3. de An. q.21. & 22.Coimbr.ibid.cap.13.q.4.art.1.Hurt.disp.7. de An. fec.1. Averf. q.33 sec.1. Arriag.disp.6. de An.fec.4. & alii passim; probatur evidenter, quia ut notat Doctor cit.2.d.1. q.3 D. sæpius contradictoria complexa apprehendimus neutri parti assentiendo, quia adhuc certi non sumus de veritate alterius partis, unde quandiu in tali dubitatione manemus, utranque problematis partem simpliciter apprehendimus, & ita regulariter evenit, cùm nobis problemata proponuntur, quorum nec certitudinem, nec evidentiam habemus, ut v. g. an altra sint paria, an Petrus nunc studeat, tunc enim intellectus, cùm rationes non habeat convincentes pro neutra contradictionis parte, utramque contradictionis partem apprehendit, non tantum quoad voces, sed etiam quoad significatum, sed nec affirmat, nec negat, nec præbet assensum, nec dissensum. Ratio à priori videtur esse, quia sicut per simplicem conceptum attingere possumus extrema propositionis, ita benè per conceptum ejusdem rationis attingere possumus connexionem inter illa absque affirmatione, vel negatione, assensu, vel dissensu, & ratio est, quia unio intentionalis, quæ est judicium, non est sola repræsentatio unionis utcunque, sed repræsentatio cum determinatione ad alteram contradictionis partem: n on ergo qualiscunque apprehensio unionis prædicati cum subjecto est judicium, seu affirmatio, & negatio, seu apprehensio cum determinatione ad alteram partem, sed benè potest dari species repræsentans unionem extremorum, sicut ipsa extrema absque tali determinatione.

292 Respondent quidam auditis hujusmodi vocibus, astra sunt paria, nos non concipere rem significatam, sive connexionem inter prædicatum, & subjectum, sed tantum ipsas voces. Sed facilè reiicitur hæc responsio, vel potius effugium, quia aliud apprehendit peritus linguæ latinæ auditis his vocibus, quàm imperitus, sed hic etiam apprehendit ipsas voces, non secus ac ille, ergo peritus aliquid amplius apprehendit, scilicet rem significatam; simili modo cum audimus aliquem discurrentem, & tuam sententiam variis rationibus confirmantem, etiamsi neque affirmemus, neque negemus, quod dicit, tamen si periti sumus ejus linguæ, qua utitur, alios nobis formamus conceptus, quàm imperiti ejusdem linguæ, quia nempè concipimus rem ipsam, quam ille vult affirmere.

Respondent alii concedendo auditis illis vocibus, astra sunt paria, nos nodum concipere voces, sed etiam connexionem prædicati cum subjecto citrà assensum, vel dissensum, sed talem apprehensionem inquiunt spectare ad secundam operationem, quam proindè distinguunt in apprehensivam, & judicativam. Sed hoc quoque facilè refutatur, quia omnis secunda operatio intellectus est judicativa, ea verò, quæ dicitur apprehensiva, pertinet ad primam operationem, notitia nimirum illa, quam formamus auditis illis vocibus, astra sunt paria, parum enim refert, quod verba illa nata sint generare secundam mentis operationem, quia tunc solum id præstant, quando audiens illa recipit formaliter, & significativè per modum propositionis, secus verò quando materialiter, & recitativè.

Nec auctoritas, & ratio ad oppositum convincit, Arist. enim vocavit primam operationem indivisibilium intellectionem, & communiter vocatur etiam simplicium apprehensio, quatenus est operatio simplex, & non composita, sicut secunda, & tertia, unde simplicitas, quæ hujus primæ operationi tribuitur, magis se tenet ex parte ipsius actus, quàm objecti, unde rectius simplex apprehensio appellatur, quàm simplicium apprehensio, cum per ipsam etiam complexæ, & integræ propositiones attingantur, sed quia ut ipsæ attinguntur per talem actum simpliciter, & incomplexè absque ulla scilicet affirmatione, vel negatione, & veluti per modum incomplexi, benè quoque talis operatio dicitur simplicium apprehensio, ut etiam simplicitas se tenet ex parte objecti. Neque ob id apprehensio confunditur cum judicio, quia licèt uterque actus idem possit attingere objectum, non tamen eodem genere attingentiæ, nam apprehensio complexum ipsum attingit incomplexè, non ita judicium, quod propositionem attingit affirmando, vel negando, & quamvis apprehensio quoque unionem cognoscat extremorum, tamen quia non eam attingit cum determinatione ad alteram partem, non dicitur extrema illa intentionaliter unire, sicut facit judicium affirmando, vel negando.

Quæres, an simplex apprehensio possit saltem implicitè, & virtualiter attingere propositionem complexè, seu cum determinatione ad alteram partem, v. g. an dum intellectus simpliciter apprehendit hominem distinctè per suam definitionem, ut animal rationale, num etiam per eundem conceptum judicet hominem esse animal rationale, & rem esse talem, sicut apprehenditur. Affirmat Suarez disp.8. Met. sec.3.n.6. & sec.4. n.6. ubi hac de causa vult simplicem apprehensionem virtualiter, & implicitè habere rationem judicii, imò non desunt asserentes posse per primam operationem attingi in propositione hoc esse illud, hominem esse animal, Petrum currere, &c. formaliter, & explicitè fundamentum videtur esse, quia in simplici cognitione sensitiva attingitur objectum quoad est, videmus enim solem esse lucidum, parietem album, &c. ergo potiori ratione id concedendum erit primæ operationi intellectus nostri, quæ omni cognitioni sensitivæ præeminet.

Negativè tamen respondendum est, licèt enim simplex perceptio connexioni prædicati cum subjecto spectare possit ad primam operationem, ut probatum est, illa tamen determinatio, qua res esse, vel non esse cognoscitur, spectat ad secundam, & in hoc præcipuè prima distinguitur à secunda, quod prima tantùm percipit rem, seu propositionem quoad quid est, nimirum quid significetur per illum terminum, vel per illam propositionem; secunda verò determinatè judicat affirmando, vel negando rem esse, vel non esse. Imò prima operatio ita absolvitur à judicio, ut nedum formaliter, & explicitè, sed nec etiam virtualiter, & implicitè illud includat, nam apprehensio, quantum est de se, indifferentem, & expeditum relinquit intellectum ad quodcunque judicium, sive affirmativum, sive negativum, apprehensio namque propositionis significato potest cum ea apprehensione conjungi judicium affirmativum, vel negativum, assensus, vel dissensus, signum evidens apprehensionem quocunque modo è judicio præscindere, nec etiam virtualiter illud includere, ut dicebat Suarez. Ratio autem in oppositum parum urget, sensus enim non distinctè percipit, & discernit, quid res sit, & an sit, sed imperfectè valdè, & materialiter rem cognoscit, & ideò simplici intuitu utrumque attingere potest, quantum ad ipsum attinet; sed intellectus perfectè rem percipit, & inter utrunque discernit, atque ideò distinctis actibus percipit quid res sit, & judicat an sit.

293 Alterum dubium est, an in simplici apprehensione detur veritas, & falsitas, ubi fermo non est de veritate in essendo, quæ est passionis, & omnibus rebus convenit, nec de veritate in significando, quæ propriè vocibus convenit, & signis, sed de veritate in præsentando, & cognoscendo, quæ propriè convenit conceptui intellectus, quando verè exprimit, & repræsentat rem, sicuti est, atque ideò formaliter dicit conformitatem conceptus repræsentantis ad objectum in se, sicut falsitas negationem talis conformitatis, & difformitatem ad objectum, quam satis declaravimus disp.10. Log.qu.2. in qua difficultate tres reperimus opiniones, duas extremas, & unam mediam, etiamsi Auctores passim fateantur hanc esse quæstionem de nomine, quibus omnibus favere videtur Arist. diversis in locis, ut more suo rixas foveat, & contentiones inter Auctores. Prima opinio extrema negat primæ operationi tam veritatem, quàm falsitatem, & solùm concedit secundæ: ita Durand. p.d. 19.q.5. Herv. quol.3.q.1.art.2. & 3. Cajet. p.p.q.19. quos refert, & sequitur Vasq.p.p.d.75. favet Arist. expresè 1.Perhier.c.1.& l.3. de An.c.21. & 22. & 4.Met.27.& 6.met.8. Alia opinio extrema utranque tribuit primæ operationi, non quidem per modum affirmationis, & negationis, quia in hoc sensu tantum convenit secundæ, sed per modum repræsentationis, pro qua citantur D. Thom. 1.Perhier. Lect.3.& p.1.q.16.art 2.& 3. & rursus Cajet. p.1. q.58.art.5. Valent. quæl.17. de Deo punct.2. Albor. 9.Met. tr.4.c.6. Fland.art.13. & favet ibid. Arist. 9.Met.22. ubi concedit primæ operationi nedum veritatem, sed etiam falsitatem, saltem per accidens. Media tamen opinio tribuit apprehensioni veritatem, negat falsitatem, ita Averr.3.de An.com.27. Jand.9.Met.q.14.& 15. ibidem Alensis, & Aphrodis. propè finem, Albert.3.de Anima tr.3.c.5. & est frequens inter Peripateticos, & intrepretes Arist. circa ea loca favet d. Arist. expressissimè 3. de An 21. & 26.

294 Hinc posteà Auctores varias excogitarunt distinctiones, & evasiones, quibus conciliarent tot opposita, ac inter se dissona Arist. dicta in hac materia; Faber de pœnit. disp.9.c.3.n.43.ait, quod simplicium apprehensio potest duobus modis considerari, uno modo, ut est pura, & simplex apprehensio quidditatis rei absque ulla affirmatione. Alio modo cum affirmatione, ita quod fiat propositio; primo modo in simplici apprehensione, nec veritas, nec falsitas reperitur, secundo modo reperitur utrunque, & juxta hanc duplicem considerationem simplicis apprehensionis Arist. modò ei concedit, modò negat veritatem, & falsitatem; Hæc tamen conciliatio frivola est, quia simplex apprehensio, si sumatur cum affirmatione, & negatione, non est amplius simplex apprehensio, nec prima operatio, sed compositio, & divisio, & Arist. loc. cit. cum concedit vel negat veritatem, & falsitatem simplici apprehensioni sanè de ea loquitur, ut à compositione, & divisione secernitur, unde hæc distinctio nec conciliat Arist. loca, neque sic satisfacit.

Alii verò distinguunt de apprehensione simplicium terminorum, & de apprehensione integræ propositionis, & inquiunt, quod licet in priori apprehensione nequeat dari falsitas, sed sola veritas incomplexa, quia ut objectum non se habeat, sicut apprehenditur, opus est, ut apprehendatur aliquid ei conveniens, quod tamen non ei conveniat, sed in sola apprehensione subjecti, vel prædicati nihil apprehenditur, ut alteri conveniens, ergo non potest dari in ea apprehensione falsitas, in posteriori tamen dari potest veritas, & falsitas, nam si quis apprehendit Petrum esse lapidem, ille actus est difformis objecto, Petrus enim nullam habet identitatem cum lapide, & ille actus apprehendit talem identitatem, ergo est falsus: quod si apprehendat Petrum esse hominem, erit verus, quia conformis objecto; etiamsi nihil affirmetur; aut negetur de Petro; Hinc posteà dicunt, cum Arist. negat falsitatem apprehensioni, loquitur de simplicium apprehensione, scilicet subjecti, vel prædicati, non autem integræ propositionis; ita discurrunt Hurt.disp.9.de An.fec.2. Arriag.disp.14.Log. fec.3. Cavell. disp. 3.de An.fec.7. ubi tamen fatentur veritatem, & falsitatem simpliciter nonnisi in judicio reperiri, eo quia ex usu communi loquendi veritas, & falsitas solum sumitur pro complexa, & sic etiam loqui videtur Amic.tr.21.Log.disp.4. q.2. dub.3.art.5.

295 Cæterum nec ista conciliatio, esto satis ingeniosa, satisfacit, nam si penitus rem consideremus, videbimus nec in apprehensione propositionis quantumvis impossibilis falsitatem reperiri sumptam pro difformitate cum objecto apprehensio, nam quantumvis apprehendat quis Petrum esse lapidem, si non putat id esse, nec præbeat assensum, sed tantùm percipiat significatum illius propositionis, & concipiat solum, quis sit sensus illorum verborum, non fallitur, nec disconformatur cum objecto, quia re vera tale est significatum illo-

rum verborum, & illius propositionis, nec disconformatur cum eo, quod est à parte rei Petrum non esse lapidem. Conf. quia cum intellectus apprehendit eam propositionem, Petrus est lapis, non affirmando, nec assentiendo, sensus est significatum illius propositionis esse, quod natura lapidis convenit Petro, in hoc autem nulla involvitur falsitas, esto namque falsum sit, Petrum esse lapidem, non tamen falsum est tale esse significatum illius propositionis apprehensæ, cùm ergo simplex apprehensio extendatur solum ad percipiendum sensum propositionis, & quodnam sit ejus significatum, absque ulla prorsus affirmatione, vel negatione, quantumcunque sit hoc falsum, & impossibile, nunquam illa apprehensio erit falsa. Accedit, quod contradictoria simul apprehendimus, ut etiam Auctores illi concedunt, sed verum simul, & falsum dicere non possumus, quocunque modo sumatur veritas, & falsitas, ergo &c.

296 Aliqui ex nostris, ut Smisinch. tr. 3. de Deo, 1. dif. 1. n. 35. Vulp. to. 2. disp. 32 art. 2. dicunt utique etiam in simplici apprehensione veritatem reperiri formaliter, ut scilicet dicit conformitatem conceptus cum objecto, sed adhuc magis specialiter in judicio residere, quia scilicet in ipso reperitur non solùm formaliter, sed etiam objectivè, qua de causa simpliciter, & absolutè solet veritas tribui secundæ operationi, quæ doctrina videtur esse Doct. 6. Met. qu. 3. *§. dicendum est ad quæstionem aliter*, ubi hæc est una ex differentiis, quas notat ibi intercedere inter veritatem primæ, & secundæ operationis, & cum eo Ant. Andr. 6. Met. q. ult. & p. Perhier. q. 2. & eam ita explicat, nam neutra veritas cognosci potest, nisi cognoscatur, & comparetur cognitio cum objecto, & cognoscatur conformis, vel difformis objecto, quod fit per actum reflexum, sed hæc reflexio non potest fieri per primam, sed per secundam operationem, quia non potest fieri hæc comparatio sine compositione, & divisione, nam veritas incomplexa est conformitas actus simplicis ad objectum simplex, ut complexa ad objectum complexum, & utraque est formaliter in actu, illa in simplici, hæc in complexo, neutra autem in intellectu objectivè, nisi intellectu se reflectente super actum suum, & comparante ipsam ad objectum, utrum sit ei similis, & conformis, vel non, & tunc cognoscit illam conformitatem, & similitudinem, quæ est formaliter ipsa veritas, hæc autem reflexio, & comparatio non est sine compositione, & divisione. unde sequitur, quod in sola operatione complexa est veritas objectivè; Ea ergo ratione (concludit Smisinch.) cognitio complexa sibi vindicat veritatem, quia non solum subjectum est veritatis, quemadmodum simplex cognitio, sed etiam est judex veritatis. Vulpes etiam cit. n. 8. declarans modum essendi peculiarem, qu em veritas in compositione, & divisione habet in intellectu objectivè, ait talem esse, ut eam intellectus facta compositione, & divisione extremorum, mox ex eorum evidentia percipit, eique assentiatur per actum quemdam reflexum comparativum in ipso causatum ex prædicta terminorum evidentia, quo movetur ad attingendam conformitatem cum suis extremis.

297 Hæc doctrina, quam isti Scotistæ ex Doctore afferunt loc. cit. proculdubio vera est (licèt non in eo sensu, quo etiam intelligit Vulp. quasi assensus propositionis semper sit actus reflexus, ut constabit art. seq.) quia re vera ad cognoscendam veritatem primæ, vel secundæ operationis requiritur ilia comparatio reflexa, ut explicat Doctor, quæ sine compositione, & divisione fieri non potest, atque ideò ad secundam spectat operationem, unde in hoc sensu veritas speciali modo residere dicitur in secunda operatione, quo non reperitur in prima. Sed hæc doctrina non sufficienter explicat Arist. loca, nec quæsito satisfacit, neque ad hoc propositum affertur à Scoto; non quidem explicat Arist. loca, quia cum Arist. negat veritatem primæ operationi, utique non loquitur de veritate objectiva, sed formali, ita perspicuè intendit 1. Perhier. cap. 1. cum ait *Hirocervus aliquid significat, sed nondum verum aliquid, vel falsum, nisi esse, vel non esse addatur*, & in prædic. cap. 1. ultimis verbis, cum inquit, *quæ secundum nullam complexionem dicuntur, nullum neque verum, neque falsum est*, tanè his verbis à simplici apprehensione excludere intendit, nedum veritatem objectivam, sed etiam formalem, quæ explicatur per hoc, quod est rem esse, vel non esse; Nec etiam satisfacit quæsito, quia re vera quæstio movetur de veritate formali, & rationes, quibus probari solet veritatem soli operationi secundæ convenire, non primæ, concludunt de veritate formali, non de objectiva, nec tandem doctrina hæc ibi à Scoto adducitur ad hoc propositum, quia ibi non disputat Doctor, num veritas secundæ operationi tantum conveniat, an etiam primæ, sed potiùs supponit utique convenire, & posteà explicat duas differentias intercedentes inter veritatem hujus, & illius, quarum una est, quod veritati primæ operationis non opponitur falsitas, sicut veritati secundæ, sed ignorantia tantum; altera est, quod primæ operationi convenit veritas formalis tantum, sed secundæ formalis, & objectiva simul modo jam explicato, & hoc totum verum est, sed non debebant idcircò relati Scotistæ ex hac secunda differentia sumere modum decidendi præsens quæsitum, quod vertitur duntaxat de veritate formali, sed potius ex prima, ut posteà dicemus.

298 Frequens quoque modus (quo etiam interdum nos usi sumus in Logica obiter loquendo) dissolvendi præsens quæsitum solet esse de veritate complexa, & incomplexa, & quod hæc utique competat primæ operationi, non illa, & in hoc sensu locutum esse Arist. Sed certè nequit hic modus dicendi plenè satisfacere dubio, nec dictis Arist. nisi melius explicetur, nam & Arist. ipse, & alii omnes concedunt actui simplici conformitatem ad suum objectum simplex, & actui complexo ad objectum complexum, & posteà quærunt, an veritas conveniat tantum actui complexo, vel an etiam incomplexo convenire possit, & Arist. plerisque in locis negat convenire, unde in hoc ipso quæsito dubitant, an dari possit veritas incomplexa, ideòque principium peti videtur, cùm dicitur actui simplici convenire veritatem incomplexam, hoc enim est, quod vertitur in dubium, an conformitas actus simplicis ad suum objectum possit dici veritas, tum quia si hæc distinctio sufficit ad resolvendum quæsitum, opus non erat Arist. tantoperè laborare, ut ostenderet veritatem complexam simplici operationi non convenire, sed complexæ, quia nemo de hoc dubitabat; tum tandem, quia sicut datur veritas incomplexa, ita quoque falsitas incomplexa admitti debebit, cùm oppositorum sit eadem ratio, atque ita sicut primæ operationi veritas incomplexa adscribitur, ita quoque falsitas rationis debebit adscribi, sed si res in hunc modum se habet, cur Arist. ita sepè, & cum eo communis opinio primæ operationi concedit veritatem, & negat falsitatem?

299 Dicendum est pro resolutione quæsiti, veritatem cum omni proprietate convenire simplici apprehensioni, non ita falsitatem. Conclusio colligitur ex Scoto cit. 6. Met. q. 3. ubi veritatem formalem, quatenus est conformitas conceptus ad objectum, ita tribuit conceptui simplici, sicut complexo, & illam appellat veritatem incomplexam, hanc verò complexam, nec secundam operationem à prima secernit, quia secunda fit subjectum veritatis formalis, non prima, imò directè, ait veritatem propriam formaliter esse in utraque, sed quia in secunda nedum formaliter veritas residet, sed etiam objectivè modo explicato, quod non contingit in prima: falsitatem verò propriè tribuit tantùm secundæ operationi, nam veritati primæ operationis, inquit, non opponi nisi ignorantiam; Quo igitur ad veritatem probatur expressis Arist. testimoniis, nam 3. de An. 26. planè concedit simplici apprehensioni veritatem, imò docet semper esse veram, & nunquam falsam, sic etiam loquitur eodem lib. tex. 21. & p. de An. 63. & 4. Met. 24. & 9. Met. tex. ult. Nec dicat Vasquez Arist. his in locis loqui de veritate impropriè, & per quandam similitudinem, quod colligere fatagit ex illo ultimo context. lib. Met. potius enim ex eo loco colligitur oppositum, siquidem ibi Arist. negat in simplici apprehensione falsitatem propriè dictam, & concedit inesse veritatem, ergo loquitur de veritate propriè dicta, quia ibi ita concedit simplici apprehensioni veritatem, sicut negat falsitatem.

300 Et hoc etiam ratione stabilitur, quia cui convenit proxima conformitas, convenit propriè veritas, cum veritas essentialiter consistat in conformitate signi ad signatum, at conceptui simplici convenit propria conformitas cum suo objecto incomplexo, non secus ac conceptui complexo conveniat conformitas cum suo objecto complexo, ergo non minus propriè illi convenit, quàm illi. Tum 2. quia veritas est conformitas rei cum sua regula, & quia imago est instituta ad repræsentandum prototypum, ideò est conformitas cum suo prototypo, sed conceptus simplex non minus institutus est ad repræsentandum objectum incomplexum, tanquam prototypum suum, & regulam, quam conceptus complexus, cum omnis cognitio sit essentialiter repræsentativa sui objecti, ergo non minus est veritas in prima, quam in secunda. Tum deinde, quia in omnibus signis præsertim naturalibus prout conformantur rebus, quas significant, formaliter veritatem reperiri necesse est, ergo veritas formalis immeritò negatur in simplici etiam intellectus operatione, quia cum veritas ex suo conceptu formali non dicat nisi conformitatem signi ad signatum, nam cum minori proprietate convenit cognitioni simplici in ordine ad objectum simplex, quam completæ in ordine ad objectum complexum, uterque enim est similitudo naturalis, & expressa sui objecti; Tum præterea, quia in intellectu divino nulla est compositio, & divisio, & secundùm aliquos neque in Angelico, & tamen in eorum actibus est veritas cum omni proprietate, ergo in conceptu simplici reperitur veritas propriè dicta. Benè verum est, veritatem primæ, & secundæ operationis esse alterius rationis, & utranque diversimodè suum repræsentare objectum, sed ex hoc non sequitur veritatem primæ operationis esse impropriè dictam, sed solum sequitur esse duas species veritatis, quarum utraque potest esse propria, quia veritas in communi sumpta pro conformitate signi ad signum non magis proprie ad unam speciem applicatur, quam ad aliam. Concedimus insuper in communi modo loquendi veritatem sumi pro veritate complexa, sed neque ex hoc deduci debet veritatem primæ operationis esse impropriè dictam, nam & nomen animalis apud vulgus sumi solet pro animali bruto, & tamen hinc non rectè deduceretur hoc nomen animal impropriè homini applicari, & ideò malè Vasqu. opinionem suam in vulgari modo loquendi fundavit, cùm ratio suadeat oppositum; concedenda est ergo veritas incomplexa distincta à complexa cum omni proprietate, & tribuenda est primæ operationi, cui quando Arist. negat veritatem, de veritate complexa intelligendus est, cui opponitur falsitas, ideòque p. Perhier. c. 1. dicebat in simplicibus vocibus, & conceptibus non esse verum, & falsum, ut innueret, non de quacunque veritate verba facere, sed de illa, cui opponitur falsitas; hæc enim soli propositioni convenit, in quo etiam sensu intelligendus est Scot. in 2. d. 6. q. 1. ad 3.

301 De falsitate autem, quod propriè simplici apprehensioni non conveniat, probatur, sic enim expresè docet Arist. 3. de An. 26. & 9. Met. tex. ult. ubi inquit non contingere per simplices conceptus intellectum falli, ac decipi, sed potius non attingere, & ignorare objectum, ideòque dicebat Doct. loc. cit. veritati primæ operationis non opponi falsitatem propriè dictam, sed solùm ignorantiam, & non attingentiam rei; hoc optimè declarat Arist. 3. de An. 26. exemplo sensus, nam cum sensus, puta visus, attingit visibile, dicitur verus visus, cùm verò non attingit objectum, nec illud percipit, non dicitur falsus visus, vel falsus sensus, sed dicitur propriè non videre, nec sentire, unde illa non est falsa sensatio, nec falsa visio, sed carentia visionis, & sensationis; sic etiam contingit in proposito de simplici apprehensione, aut enim intellectus concipit aliquod objectum, & talis conceptus semper est verus, quia verè repræsentat, & attingit tale objectum, aut si non illud concipit, sic penitus ignorat, & non attingit & ideò non dicitur falli, & decipi, sed nescire, & ignorare, & hæc est Arist. doctrina textibus citatis.

302 Sed circa hanc probationem conclusionis, & Arist. doctrinam occurrit difficultas, cujus solutio totam rem manifestabit, dicet enim quis in hac prima operatione falsitatem in eo contingere posse quod non apprehendat intellectus id, quod non apprehendere intendit, sed aliud diversum, v. gr. si intendens aurum apprehendere apprehendat auricalchum pro auro, sic enim propriè videtur falli, ac decipi, quia unum apprehendit pro alio, ergo non attingendo objectum fallitur, & decipitur; sed etiam attingendo objectum videtur posse falli, & decipi, cum nimirum rem compositam apprehendendo non considerat omnes, & singulos gradus essentiales ejus, sed unum, vel alterum.

Resp. ex primo casu non deduci falsitatem in actu apprehensionis, nam illa apprehensio in eo casu non est auri, sed auricalchi, quod verè apprehendit, ideòque dicitur vera, quia falsitas non est disconvenientia ad rem, quam quis quærebat concipere, fed debet attendi in ordine ad rem, quæ de facto concipitur; solùm ergo deducitur apprehendentem non obtinuisse intentum suum, quia intendens apprehendere aurum concipit auricalchum, & in hoc sensu etiam dicitur falli, & decipi, quæ falsitas est practica potius, & moralis, quàm speculativa, quia non obtinuisse intentum non reddit actum illum speculativè falsum; & quidem in eo casu non contingere falsitatem propriè dictam evidenter ostenditur, quia falsitas conceptus consistit in quadam inadæquata objecti repræsentatione, si enim objectum nullo modo attingitur, non est falsa cognitio ejus, sed pura ignorantia, vel vera cognitio alterius objecti, non falsa istius cognitio, quia falsitas est disconformitas ad illam rem, quæ est objectum cognitionis, non ad quamcumque aliam rem; non enim dicimus animal rationale falsum conceptum leonis, sed non conceptum leonis, quia leo sub nulla ratione propria attingitur per conceptum hominis, & quia aliqui omnes conceptus veri essent falsi, quatenus non conformes alicui alteri enti, nisi illis, cujus sunt veri conceptus. Neque etiam ex secundo casu sequitur falsitas in actu apprehensionis, quia ad falsitatem conceptus requiritur, ut res concipiatur aliter, quàm sit, nempè cum repugnantibus prædicatis, nec sufficit sola inadæquatio conceptus, hæc enim est quædam præcisio, & pura abstractio conceptus, quæ cum veritate, quia abstrahentium non est mendacium, unde conceptus inadæquatus, quo præcisè concipitur homo sub ratione animalis, est verus, quare inadæquatio conceptus non reddit falsam rei apprehensionem, sed confusam & indistinctam duntaxat; cùm ergo ad falsitatem proprie dictam, ut distinguitur nescientia, & pura ignorantia, requiratur, ut res concipiatur positivè aliter, quam sit, idest cum prædicatis repugnantibus, unde D. Aug. lib. 83. qq. q. 32. definit conceptum fallum, quo quis rem aliter quam sit, intelligit, & Arist. 4. Met. 27. ait falsum esse ex eo, quod judicatur esse, quod non est, vel non esse, quod est: hinc patet, quomodo falsitas proprie opponatur cognitioni complexæ, non incomplexæ.

303 Quo autem sensu dixerit Arist. 9. Met. tex. ult. per accidens falsitatem contingere in apprehensione simplici, plures refert expositiones Amic. cit. art. 4. communis expositio videtur esse intantum posse falsitatem contingere in cognitione ipsius quid est, inquantum hæc cognitio haberi potest, non solum per simplicem apprehensionem, sed etiam per compositionem, & judicium, quare si hoc modo illum quid tribueretur alteri, cui non convenit, tunc in ejus cognitione contingeret falsitas, quod est per accidens, quia essentia rei per se petit simpliciter concipi, & satis concipitur per simplicem conceptum explicitum. Hanc tamen expositionem non reputat Doctor cit. 5. Met. q. 3. notat enim quod Arist. tex. illo ultimo 6. Met. non absolutè dicit circa quid falsitatem contingere solum per accidens, sed distinguit de intelligentia simplici, inquantum est circa quid simplicium, & circà quid compositorum, & ait circà quid compositorum, cadere deceptionem per accidens, non circà quid simplicium, data autem prædicta expositione, ita benè contingeret deceptio per accidens, circa quid simplicium, sicut circa quid compositorum, quia ita quid simplicium potest alteri tribui per compositionem, sicuti quid compositorum; ex hac ergo ipsa Arist. distinctione de quid simplicium, & compositorum eruit Scot. illius dicti interpretationem, & ait circa quid compositorum posse per accidens deceptionem contingere, quia eorum quid natum est facere conceptum non simpliciter simplicem, idest plures partes habentem, in quo proindè cadere potest falsitas virtualiter apprehendendo aliquid sub determinatione sibi non conveniente, & hoc modo dicitur, 5. Metaph. tex. 14. quod est aliqua ratio in se falsa, & non solum de aliquo falsa, & tamen ratio illa in se falsa simplici apprehensione intelligibilis est; vide ibi Doctorem, & 9. Met. in expositione illius text.

304 Dices, per simplicem apprehensionem potest res concipi, aliter ac sit, ut homo tanquam quadrupes, angelus tanquam corporeus, apprehendendo nimirum totum hoc complexum, quod benè fieri potest per primam operationem, fanè in hoc casu attingitur objectum, scilicet homo, vel Angelus, unde dici non potest contingere hinc ignorantiam, seu non attingentiam, ut in superiori casu de auro & auricalcho, & attingitur, aliter ac sit, quia concipitur Angelus sub ratione corporei, homo sub ratione quadrupedis.

Resp. in his, & similibus casibus intellectum nihil concipere de Angelo, aut de homine, sed præcisè apprehendere significatum illius complexi, nimirum quid significent illi termini complexi, homo quadrupes, Angelus corporeus, in quo nulla prorsus deprehendi potest falsitas, imò cum ista apprehensione consistere potest judicium determinatum, quod homo non est quadrupes, nec Angelus corporeus; & hæc solutio longè præstat illi, quam dant alii concedentes falsitatem per se in prima operatione, quando versatur circa objectum complexum, & recipit Amic. loc. cit. concl. ult. nam ut supra ostendimus, id nec etiam in integra proportione apprehensiva concedi debet, tantò igitur minus in termino complexo.

305 Tertium tandem, ac ultimum dubium est, an apprehensio integræ propositionis sit qualitas simplex, an composita ex tribus actibus terminatis ad subjectum prædictum, & copulam singillatim; & movetur dubium determinatè de apprehensione integræ propositionis, quia de apprehensione simplicium terminorum, scilicet subjecti & prædicati, non est difficultas, quin quælibet sit qualitas simplex, & unius actus. Docent nonnulli esse compositam ex illis tribus actibus, & ratio est, quia propositio est, cujus partes separatæ adhuc significant, suamque retinent significationem, sed voces externæ substituuntur loco conceptuum, & in seipsis præseferunt, quod in actibus mentis geritur, ergo conceptus mentalis, cui propositio correspondet, talis est, ut plures habeat partes, quarum quælibet per se suum partiale repræsentet objectum, non ergo uno simplici actu tota propositio apprehenditur. Et Conf. quia quando propositio concipitur, posset in mente remanere conceptus unius partis propositionis sine conceptu alterius, v. g. subjecti sine conceptu prædicati, ergo in illo conceptu erant distinctæ partes, idest distincti actus.

306 Probabilius tamen est, apprehensionem integræ propositionis esse distinctam à singulis apprehensionibus terminorum, & actum novum illis superadditum, relicientem pro objecto adæquato integram propositionem, & indivisibiliter repræsentantem copulam prædicati cum subjecto: probatur, quia apprehensiones terminorum simplicium, scilicet subjecti, & prædicati sunt actus absoluti, non comparativi, nam unusquisque suum representat objectum, ergo ex illis simul etiam sumptis nequit componi apprehensio integræ propositionis, per quam unum extremum cognoscitur in ordine ad aliud; nam adhuc actus illi absolutè terminos propositionis repræsentarent, non autem relatè in ratione subjecti, & prædicati. Conf. quia fieri nequit comparatio, nisi per actum indivisibilem extrema connectentem, & comparantem, sed per apprehensionem integræ propositionis unum extremorum confertur ad aliud, & in ordine ad aliud cognoscitur, licèt sine affirmatione, & negatione, ergo illa apprehensio dicit unicum actum indivisibilem. Demum singulæ illæ apprehensiones extremorum, & terminorum propositionis etiam simul sumptæ non sufficiunt ad exprimendam unionem prædicati cum subjecto, ergo requiritur alter actus, qui indivisibiliter attingat extrema per copulam, & comparet, atque connectat unum cum alio: probatur assumptum, quia si plures apprehensiones simul sumptæ ad hoc sufficerent, tunc etiam sensus posset propositiones conficere, & unum objectum cum alio conferre, & comparare, quia potest simul habere apprehensiones duorum objectorum, nempè hujus, & illius coloris, aut hominis, quod tamen à nemine conceditur.

307 Nec ratio in oppositum cogit, minimè enim opus est quod omnis distinctio, & comprobatio, quæ in vocibus externis reperitur actibus internis adamussim correspondeat, tum quia voces externæ non actus internos directè significant, sed res ipsas mediantibus illis ut diximus in log. q. p. disp. p. tum quia regulariter pluribus vocibus indigemus ad exprimendum, quod paucioribus actibus, vel etiam uno actu intelligebamus; sequitur ergo solum ex argumento, quod cum voces directè res ipsas significent, in re concepta, & significata inveniantur interdum partes, quæ distinctis vocibus significentur, & etiam distinctis actibus possint concipi, quando concipiuntur, ut plura; at quia in propositione sumuntur per modum unius, unico quoque actu concipiuntur. Ad Conf. neg. assumptum, possunt quidem remanere separati in mente conceptus absoluti de terminis conficientibus propositionem, tamen semel integrata ex eis propositione implicat, ut in eo actu, quo concipiuntur per modum unius in tota propositione, possint separari, quia unus est actus, quo tota propositio concipitur, & extrema propositionis indivisibiliter attinguntur.

ARTICULUS II.

Expenditur secunda intellectus operatio.

308 Post simplicem apprehensionem sequitur judicium, cujus variæ sunt acceptiones, ut notat Scot. p. d. 47. q. 1. §. *respondeo*, sed in proposito sumitur pro illo actu, quo intellectus postquam apprehendit propositionem ut neutram, more judicis sententiam fert in alterutram partem affirmando, vel negando, qua de causa dicitur judicium, de quo item tria dubia præcipua sunt in præsenti articulo resolvenda.

Primum dubium est, an intellectus eodem actu judicet, & assentiatur propositioni in diversis, & sensus est, quid formaliter includat assensus intellectus, quo verò complexo assentiri, præseferat vel tantum ipsum actum compositivum directum, quo formantur complexiones de terminis apprehensis, itaut formalissimè idem sit componere & dividere, ac assentiri vel dissentiri prædictis complexionibus, vel potius præter illum actum includat alium actum reflexum comparativum, quo intellectus seipsum reflectendo supra actum præcedentem secundùm compositionem, & divisionem percipiat confor-

mitatem ejus ad objectum mensurans. Quamplures opinati sunt assensum propositionis esse actum prorsus distinctum ab actu compositivo, vel divisivo ejusdem, cique superadditum, itaut intellectus uno actu componat, vel dividat, & alio deinde propositioni affirmanti, vel neganti assentiatur, tribuitur Ocham quæstion. prima Prolog. Gabr. & Majori ibidem; tenet Vulp. loc. citat. conclusione ultima, ubi proindè affirmat assensum semper esse actum reflexum, quo intellectus reflectendo supra actum compositivum, vel divisivum percipiat conformitatem ejus ad objectum mensurans, & convincitur idem à contrario de dissensu; hoc ipsum Lich. sentire videtur quæstio. prima Prolog. in fine, & 3. dist. 23. quæst. unic. §. *de secundo*, ubi dicit assensum esse simpliciter alium actum ab actu cognoscendi propositionem.

Nihilominus oppositum longè probabilius est cognitionem scilicet enunciativam, & judicium idem esse, quod assensum, vel dissensum intellectualem, ita videtur sentire Doctor cit. 4 dist. 47. q. 1. ubi judicium prædicativum præmissarum, & illativum conclusionis conjundit cum assensu, nec ab alio discernit, & probatur primò ex Arist. qui 2. Perhier. cap. ult. mentales enunciationes contrariè oppositas vocat opiniones contrarias, sed opinio est judicium quoddam cum assensu ad unam partem problematis, & dissensu ab alia & 6. Ethic. ita loquitur; *Est autem id in appetitu prosecutio, & fuga, quod in mente affirmatio, & negatio*, ac si diceret, assensus, vel dissensus, & 4. Metaph. tex. 9. primum illud principium impossibile est aliquid simul esse, & non esse, inquit ita notum esse, ut ne quidem mente possit ab ullo negari, quod non benè diceret, si quis mente negare aliquid posset, non judicando illud esse falsum, sed solum apprehensione negativam propositionem formando.

309 Deinde probatur evidenter rationibus, primò ex vocali enunciatione, nam cognitio mentis declaratur per voces, sed actus indicativus non declaratur, nisi per affirmationem, aut negationem, in mente non distinguitur judicium ab affirmatione, & negatione mentali, quia si distinguereturpostet aliis verbis explicari, quam affirmatione, & negatione.

Secundò ex natura affirmationis, & negationis, est enim cognitio, qua aliquid alteri tribuimus, vel removemus, hoc autem non fit realiter addendo aliquid objecto, vel removendo, sed cognitio, qua quis cognoscit aliquid alicui convenire, vel non convenire, at assentiri, vel non assentiri mente, nil aliud est, quam indicare rem sic esse, vel non esse, seu aliquid alteri convenire, vel non convenire.

Tertiò ex natura ipsius secundæ operationis, quæ in hoc distinguitur à prima, quod prima tantum percipit rem seu propositionem, secunda determinatè judicat affirmando, vel negando rem esse, vel non esse, quod sanè sine assensu, vel dissensu præstari nequit, nam formalissimè hoc est assentiri vero complexo, quod illud judicare verum, & affirmare ob suam evidentiam, vel alio ex capite; dissentiri è contra illud judicare falsum opposita de causa, & negare. Quartò, ex definitione assensus, & dissensus; assensus namque est adhæsio intellectus alicui propositioni veræ affirmando, dissensus è contra est abnutus intellectus ab ea per negationem, ergo dissensus, & assensus necessariò affirmationem, & negationem includunt, nec nisi per eas exerceri possunt.

Quintò. Tandem quia falsum omninò est, quod ajebat Vulpes cit. assensum esse actum reflexum comparativum, quo intellectus reflectit supra actum compositivum præcedentem, & attingit conformitatem ejus ad objectum, quia experientia docet nos assentiri alicui vero complexo absque ulla prorsus reflexione per hoc solum, quod directè umum de altero affirmans, benè quidem dari poteet judicium per modum cognitionis reflexæ, quo cognoscatur & affirmetur veritas, quæ erat in alia cognitione, ut cum dicimus, hæc cognitio est vera, & hic est quod intendit Scotus ibid. ab eo citatus 6. Met. q. 3. tamen in judicio directo de reipsa, cum v. g. affirmamus, homo est animal, utique objectum judicii non est ipsa veritas, & conformitas animalis cum homine, ut magis infra patebit.

310 Obiicies cum Lichet. q. p. prol. cit. quod alius sit actus, quo cognoscitur unio prædicati cum objecto, & alius, quo illis assentimur, non potest aliquis naturaliter habere cognitionem de ista propositione, Deus est Trinus, & unus, non tamen potest illi firmiter assentiri, ut simpliciter veræ; probat assumptum, nam tam fidelis, quam infidelis, cum disputatur de ista, uterque cognoscit eam, quia cognoscit, quid importatur per illam, & tamen fidelis assentitur, infidelis minimè.

Resp. hoc probare dumtaxat, quod dicebamus art. præc. posse dari apprehensionem de integra propositine sine judicio, vel assensu affirmando, vel negando, & hoc ingenuè (ni fallimur) nec quid amplius intendit Lichet. cit. ut colligitur ex ejus verbis, dum ait fidelem, & infidelem æquè cognoscere, quid importetur per illam propositionem Deus est Trinus, & unus; vult dicere, quod antecedenter ad judicium, & assensum, vel dissensum uterque bene apprehendit illius propositionis significatum, & cognoscit, quid sibi velit illa conjunctio, quidve significet propositio, in qua tali objecto tribuitur tale prædicatum, nec affirmando per assensum, nec negando per dissensum. Dices, imò uterque cognoscit propositionem illam, ut affirmativam, circa assensum, vel dissensum, ergo re vera affirmatio & negatio sunt actus distincti ab assensu, atque dissensu. Neg. consequ. antecedente admisso, aliud enim est cognoscere propositionem, ut affirmativam, vel negativam, aliud eandem cognoscere affirmando, & negando, verum est antecedenter ad judicium, & assensum, vel dissensum eorum utrumque cognoscere propositionem illam, ut affirmativam, sed non affirmando, & negando, in quo præcisè consistit judicium affirmativum, & negativum, seu assensus, & dissensus, & undè sæpè contingit, quod assentimus propositioni negativæ, & dissentimus affirmativæ.

311 Alterum dubium est, an secunda operatio intellectus sit simplex qualitas, & sensus est, an judicium tam affirmativum, quam negativum sit unus actus simplex intellectus approbantis, vel improbantis aliquid, an verò sit actus compositus ex pluribus, sicut ipsæ voces, quibus judicium mentis exprimitur sunt plures constantes unam integram enunciationem vocalem. Opinantur quamplures esse actum compositum, & veluti integratum ex pluribus partialibus, & inquiunt hac ratione secundam operationem vocari compositionem, ita Vasq. p.p. disp. 233. c. 3. Mol. p. p. q. 1. art. 3. concl. 3. Ruvius p. Periher. c. 4. q. 4. qui alios citant, sequitur ex nostris Vulpes tr. de Angelis, disp. 13. art. 6. & valdè probabile putant Brasavol. in suis miscellaneis q. illa an in secunda operatione intellectus sit veritas, & falsitas, & Posnan. 1. dist. 3. q. 3. disp. 3 & Scot. ipse p. Perhier. q. p. ad 3. inclinat; Sed quomodo ex pluribus actibus intellectus fiat ista compositio, vario modo declarant; quidam explicant hanc compositionem in toto rigore, ita ut non solùm sit intentionalis, sed etiam physica, dicunt enim uno simplici actu intellectum apprehendere subjectum, alio prædicatum, deinde alio actu attingentem copulam conjungere, & unire illos duos actus, & in tali compositione, & conjunctione consistere judicium; ita videtur loqui Molin. alii negant in intellectu correspondere copulæ peculiarem conceptum, dicentes dari tantum in hac compositione duos conceptus, alterum subjecti, alterum prædicati, conceptus non quidem absolutos, sed relatos, quibus unum verbum extremum concipiatur, ut alteri relatum in ratione convenientis, vel disconvenientis, ita videtur loqui Vasq. loc. cit. Alii verò fatentur hanc compositionem non esse capiendam in toto rigore, quasi secunda operatio componatur ex pluribus intellectionibus, quarum una se habeat ut actus per se, vel per accidens respectu alterius, sed dicitur compositio, vel composita largè sumendo compositum pro aggregato, aggregatur enim ista actio intellectus ex pluribus intellectionibus incomplexis, sicut propositio vocalis, quæ illi subordinatur, & scripta aggregatur ex pluribus terminis, ita Brasavol. & Posnan. cit.

312 Oppositum tamen probabilius est, nimirum secundam operationem esse novum actum elicitum post omnem apprehensionem, ab ea condistinctum, & in se formaliter simplicem; Colligitur ex Scoto loc. infra citan. 2. d. 38. in reportat. quam tenet Bassol. ibid. q. un. art. 3. ubi docet, quod actus intellectus, quo comparat prædicatum cum subjecto, illudque de isto enunciat formando propositionem, est unus, & simplex actus pertinens ad secundam operationem intellectus, licèt benè supponat simplices intelligentias terminorum, quibus verbis breviter insinuat nostrum dicendi modum, quem fusius declaraturi sumus, & breviorem appellant Brasavol. & Posnan. cit. sequuntur Recentiores passim Moriian. disp. 10. Log. q. 5. Aversa ibidem q. 2. Hurt. disp. 7. An. sec. 2. Arriag. ibid. disp. 6. sec. 4. Onuph. tr. 2. de An. disp. p. q. p. dub. 4. qui alios citant, & probatur in primis fundamento, quod indicat Doctor quol. 13. ubi ex professo probat quancumque intellectus nostri operationem esse quid per se unum in prædicamento qualitatis reponibile, sed non potest ex pluribus actibus simul aggregatis, & adunatis quid per se unum constituì, ut patebit discurrendo per singulos dicendi modos Auctorum oppositæ sententiæ; & quidem ut ab ultimo incipiamus patet illos nullam profus affruere unitatem in hac secunda intellectus operatione, cum eam constituant in sola aggregatione plurium intellectionum, nec etiam secundus majorem videtur illi tribuere unitatem, cum judicium non aliud esse ponat, quam combinationem duorum simplicium conceptuum, præterquam quod irrationabilissimè negat copulæ non correspondere peculiare conceptum in intellectu, adeò enim necessarius est conceptus iste attingens copulam, ut in ista unione intentionali consistat ipsa ratio judicii mentalis, ut mox apparebit, undè potiùs præstaret negare peculiares conceptus subjecti, & prædicati, & hunc solum concedere, quia cum copula essentialiter respiciat extrema, actus terminatus ad unionem terminaretur consequenter ad extrema, primus tandem modus licèt addat unionem inter simplices conceptus, atque ita videatur magis salvare unitatem istius secundæ operationis, retamen vera nihil salvat, nec unitatem essentialem, nec integralem: non primam, quia neuter illorum actuum habet respectu alterius rationem potentiæ, vel actus, nec unus recipitur in alio, sed ambo in tertio, scilicet in intellectu, & quamvis subjectum compareur materiæ, & prædicatum formæ, hoc non est nisi metaphoricè dictum, nec minus salvat unionem integralem, quia illi actus adinvicem, nec se habent ut partes entensivæ, nec ut duo gradus intensivi eiusdem actus, ut de se constat, quia ex apprehensione subjecti, & prædicati cognitio intensior non constituitur; tum denique, quia in dissensu non potest esse talis unio, cum potiùs negetur prædicatum de subjecto.

313 Secundò, si esset judicium actus compositum, componeretur adæquatè ex apprehensionibus subjecti, prædicati, & si placet, etiam copulæ, sed hoc dici non potest, nam potest contingere, ut omnes illæ apprehensiones sint in intellectu, & tamen nondum sit judicium, cum nempè percipimus quidem sensum, & significatum propositionis, sed nondum affirmamus, aut negamus quicquam, ut dicebamus art. præc. ex quo manifestè deducitur, post quemcumque apprehensionis actum dari omninò novum actum, quo intellectus determinatè affirmat, aut negat, qui licèt eum supponat, non tamen intrinsecè includit; tum quia si judicium componeretur adæquatè ex illis duabus, vel tribus apprehensionibus, tunc posset fieri divisibiliter, & successivè, sicut successivè profertur pro-

propositio vocalis quod tamen falsum est, ut Doctor ostendit 4. dist. 6. q. 2. §. *aliter ergo*, ubi docet judicium propositionis vocalis non formari, nisi in fine totius prolationis, dum comprehenditur sensus totius propositionis, & intellectus præbet assensum, quod etiam evidens ratio suadet, quia cum proferimus hanc propositionem, homo est animal, potest utique ab initio apprehendi terminus *homo*, non tamen solus est capax judicii, quia judicare est aliquid de eo affirmare, & negare, ideòque judicium respicere debet simul, & semel subjectum, prædicatum, & copulam indivisibiliter.

314 Tertiò id probat Bassol. ex natura actus judicativi, hic enim actus non est absolutus, sed collativus, siquidem extrema confert adinvicem in ratione convenientis, vel repugnantis, affirmando unum de alio, aut negando, sed de ratione actus collativi est, quod in se manens unus, & idem indivisibiliter attingat utrumque extremum, ergo judicium est actus unicus, & simplex. Ex quo satisfit præcipuo fundamento, cui nititur oppolita opinio, quod nempè intellectus noster nequit simul uno, & eodem actu cognoscere plura, & valdè diversa, ut diximus præced. q. cum ergo judicium formetur inter plura objecta, & sæpè valdè diversa, unus simplex actus esse nequibit. Hoc itaque parum urget in proposito, aliud siquidem est loqui de actu absoluto, aliud autem de actu collativo, hic enim cum in plura tendat sub una quadam ratione, in qua illa confert adinvicem sub ratione convenientis, vel disconvenientis, nil impedit, quin plura simul unus, & idem attingere possit, quia sic intelligendo illa reducit ad quandam unitatem, nec in hoc sensu negamus loc. cit. plura simul eodem actu attingi posse; tum quia proximum immediatum judicii objectum non sunt termini illi incomplexi subjectum, & prædicatum, sed totum illud complexum, & tota propositio, sive sit cathegorica, sive hipothetica, & hac eadem ratione dicebamus art. præced. apprehensionem totius propositionis posse esse unum, & eundem actum circa affirmationem, & negationem, quia actus ille esset collativus, attingeret enim extrema sub habitudine connexionis, sub qua habitudine se habent per modum unius.

Quartò, probatur destruendo aliud fundamentum oppositæ sententiæ ex propositione vocali deductum, nam propositio vocalis non est quid per se unum, sed aggregatum quoddam ex pluribus vocibus, sed mentale judicium est actus per se unus non verò aggregatum per accidens ex pluribus actibus, & falsum est singulis terminis propositionis vocalis correspondere singulos conceptus in mente, nisi fermo sit de simplici illorum apprehensione, nam intellectus unico actu judicii ambo extrema indivisibiliter attingit cum copula, unde termini illi simplices eo ordine positi in propositione subordinantur omnes, & singuli unico conceptui judicativo in mente, & loco ipsius substituuntur, præsertim quia ut etiam supra innuimus, voces non directè, & principaliter significant conceptus, sed res ipsas mediantibus illis, imò propriè loquendo non nisi res ipsas ex disp. 2. q. p. ac proindè loco rerum proprie substituuntur voces, non conceptus; & licèt illos exprimant, non tamen cum tali correspondentia hinc indè, ut quot sunt voces in propositione vocali, tot eis conceptus respondeant in mente, nam sæpiùs experimur plures voces uno dumtaxat conceptui subordinari, ut patet de termino complexo, & regulariter etiam in communi modo loquendi multò plures voces adhiberi solent ad promendum exterius, quod paucioribus actibus mente geritur.

315 Sed totum hujus sententiæ onus consistit in explicando, quo pacto, quave ratione hæc secunda operatio dici possit compositio, & divisio, si est quædam qualitas simplex, ad quem nodum solvendum hujus opinionis Auctores variis modis occurrunt; multi hanc compositionem, & divisionem ex parte solius objecti agnoscunt, & inquiunt intellectum componere, quando duo extrema conjungit affirmando unum de alio, dividere, quando ea separat, & removet, itaut compositio, & divisio, quæ est de essentia judicii, sit tantum objectiva, non formalis, ita videtur sentire Moriss. cit. & Mas. p. Periher. cap. 4. q. 3. Hæc tamen explicatio sufficiens non est, ut enim advertunt Brasavol. & Posnan. cit. & prosequitur Aversa, secunda operatio intellectus non vocatur compositio, & divisio præcisè, quia per ipsam intelligamus composita, vel divisa, nam & ipse divinus intellectus intelligit composita, & divisa, nivem esse albam, hominem non esse rudibilem, &c. & tamen non intelligit componendo, & dividendo, ut nos facimus, ergo compositio, & divisio judicii nostri non se tenet tantum ex parte objecti, sed etiam aliquo modo ex parte actus.

316 Durand. p. d. 38. q. 2. conatur defendere hanc compositionem etiam ex parte actus se tenere, non quia secunda operatio formaliter aggregetur ex diversis actibus, quia secundùm ipsum non possunt esse simul plures in intellectu, sed dicitur compositio, seu composita, quia in virtute sua continet apprehensiones terminorum simplicium, & inquit virtualiter tantum eos continere, quia negat actus apprehensivos posse simul permanere cum actu judicii succedente, & idem Bacconus sentire videtur 2. dist. 10. q. p. art. 2. Hic dicendi modus plura falsa involvit, nam in primis negat posse simul plures actus coexistere in eodem intellectu; quod quando de actibus disparatis admitteretur, (quod neque concedimus) de connexis tamen, sicut in proposito sunt omnes tres operationes intellectus sibi invicem subordinatæ, nullatenus est admittendum. Deinde ait actum judicii virtualiter continere actus apprehensionis terminorum, nec satis declarat, qualis continentia virtualis sit ista, cùm hæc multiplex sit, & varios sensus habeat. Tandem ineptè negat, actus apprehensionis præcedentes non posse naturaliter cum actu judicii succedente coexistere, imò hoc dictum à veritate tantum abest, ut non solum dum primò elicitur actus judicii, sed etiam quandiu in intellectu conservatur debet ei coexistere actus apprehensionis, & non sufficit præcessisse, sicut ad videndum non satis est lumen immediatè antea fuisse, sed debet in ipso momento visionis, & probatur, quia alioqui intellectus judicaret de ignotis pro illo momento, quo format judicium, nihil enim refert, quod cognitio extremorum præcesserit, quia cognitio præterita, quatenus talis, non videtur posse quicquam conferre ad judicium prælens regulandum, opus est ergo ut dum intellectus actu judicat, actu quoque percipiat terminos propositionis, ac eorum connexionem, alioquin tunc de ignotis judicium ferret, etiamsi paulò anteà novisset; Tum quia ut arguit Doctor cit. in report. 2. d. 38. nulla apparet necessitas, unde destruantur illi actus apprehensionis secundum se, cum actus collativus supervenit, sicut enim visus simul habet actum albedinis distinctum secundùm se, & nigredinis secundùm se, quando actu judicat diversitatem, sic intellectus, quando actu habet actum collativum duorum, qualis est in proposito actus judicii, habet actum distinctum utriusque extremi secundùm se.

317 Dices, judicium non tantum attingit habitudinem extremorum, sed etiam ipsa extrema, nam per judicium affirmamus unum extremum de alio, ergo actu judicii accedente superfluit apprehensio extremorum. Neg. consequ. quia per simplices apprehensiones extrema secundum se concipiuntur, & veluti absolutè, sed per judicium attingitur unum in ordine ad aliud, & sub quadam habitudine, atque ideò illi actus non superfluunt isto adveniente. Dices, ergo saltem superfluet apprehensio de simplici extremorum connexione, quia hæc attingitur per judicium. Neg adhuc consequ. quia etiamsi illa connexio attingatur quoque ab actu judicii superveniente, non tamen eodem modo, nam illa connexio per judicium attingitur determinatè, & quoad an sit, affirmando, vel negando, ubi anteà à simplici apprehensione totius propositionis attingitur indeterminatè, & neutraliter citra quamcumque affirmationem, & negationem.

Itaque dicendum, est compositionem judicii, ut se tenet ex parte actus, in hoc consistere, quod ponitur in intellectu simul cum alio apprehensionis actu distincto, quem prærequirit, ut dicebat Bassol. & sequitur Aversa cit. non autem, quod actus judicii sit in se formaliter compositus, probatur quæ sufficienter tum ex refutatione aliorum modorum dicendi, cum quia hoc satis est, ut dicamur cognoscere verum complexum componendo, & dividendo; tum tandem, quia hoc sufficit ad distinguendam intellectum nostrum ab intellectu divino in modo cognoscendi verum complexum, quia divinus intellectus non pendet ab actu prævio simplicis apprehensionis, sed per unum simplicem intuitum cognoscit prædicata, quæ rei conveniunt. Ne autem amphibologia contingat in vocabulo Compositio, notandum est, quod cum in nostro judicio distinguitur compositio, & divisio, & illa sumitur pro judicio affirmativo, & ista pro negativo, hæc distinctio præcipuè petenda ex parte objecti, nam ex parte intellectus semper adest compositio in judicando, sive judicium sit affirmativum, sive negativum, utrumque enim sit per dependentiam ab actu prævio simplicis apprehensionis; attendenda ergo est præfata distinctio judicii in compositionem, & divisionem ex parte objectorum, compositio est cum intellectus comparat unum alteri per conjunctionem, aut identitatem, & fit judicium affirmativum, divisio, cum per diversitatem, & fit negativum.

318 Tertium, ac ultimum dubium est, quomodo intelligendum sit id, quod communiter dicitur, nec semel asseruit Arist. veritatem, & falsitatem speciali modo reperiri in secunda operatione, & quidem de falsitate non est difficile id explicare, cùm enim dictum sit art. præced. falsitatem propriè dictam in prima operatione non reperiri, sed tantum falsitatem sumptam pro pura nescientia, & non attingentia objecti juxta phrasim Arist. 9. Met. tex. ult. jam liquidò constat, quomodo falsitas potiori jure in secunda operatione reperiatur, quam in prima; magis difficile est id explicare de veritate, præsertim in nostra sententia, qua tribuimus primæ operationi veritatem cum omni proprietate, ut constat ex art. præcedenti.

Scotus, ut ibi recitavimus, hoc declarat 6. Met. q. 3. §. *dicendum est ad quæstionem*, dicens veritatem speciali modo reperiri in secunda operatione aliter, quam in prima, quia licèt in utraque operatione sit veritas propria formaliter, non tamen objectivè, sed tantum in secunda, tamen neutra veritas est in intellectu objectivè, nisi reflectente se super actum suum comparando illum ad objectum, quæ reflexio scilicet in cognoscendo, quod actus talis est similis, vel dissimilis objecto, non est sine compositione, & divisione; ita Doctor, quæ verba ita intelligit Vulp. p. p. to. 2. disp. 32. art. 2. (ut art. præced. retulimus) quod modus peculiaris essendi, quem veritas habet in secunda operatione, talis sit, ut eam intellectus, facta compositione, & divisione extremorum, attingat ex eorum evidentia per alium actum reflexum, qui est assensus, unde conformitas, & veritas in secunda operatione reperitur non solùm formaliter, sed etiam objectivè in esse cognito, vel cognoscibili quomodo non reperitur in prima; Hæc tamen explicatio prorsus inepta, nec est ad intentionem Doctoris, quia falsum est assensum judicativum esse ex sua natura actum reflexum, ut suprà diximus, eltò interdum per accidens talis esse possit; tum quia etiam in apprehensione potest esse veritas objectivè hoc modo, in esse nimirum cognito, vel cognoscibili, nam & veritas, quæ in apprehensione reperitur, est quoddam objectum conceptibile, & sicut per judicium reflexum concipere possumus veritatem in secunda operatione repertam, ita pariter per reflexam apprehensionem concipere possumus veritatem repertam in prima.

319 Non ergo recedendum est à sensu, quem verba ipsa sonant, & cæteri Scotistæ tradunt, præsertim Ant. And. lib. p. Perhier. q. 2. &

6.Met. q.ult. nimirum veritatem in intellectu simpliciter apprehendente esse tantum, ut in eo, in quo est veritas, non autem ut in cognoscente veritatem, sed in intellectu judicante, componente, & dividente esse tanquam in cognoscente veritatem, quem sensum etiam significavit D.Tho.p.p.q.16.art.2. hoc ergo speciali modo veritas est in secunda operatione, quia non solum est subjectum veritatis, quemadmodum simplex apprehensio, sed etiam judex veritatis, licet enim possit simplex apprehensio reflexa veritatem in se ipsa deprehendere, nimirum conformitatem ad suum objectum incomplexum, ac etiam ipsam veritatem judicii, quantum ad quid sit, non tamen quantum ad an sit, determinatè cognoscendo an talis actus sit conformis, vel disconformis objecto, sed hoc omninò reservatur secundæ operationi; in hoc ergo sensu veritatis objectivæ dicitur specialiter residere in secunda operatione.

320 Sed quia specialiter hic est sermo de veritate formali, & hæc etiam peculiariter tribui solet secundæ operationi, adhuc explicandum est, qua potiori ratione conveniat secundæ operationi, quam primæ, ut Iæpius ait Arist. quamvis enim Doctor.loc.cit.dicat veritatem formalem etiam simplici apprehensioni convenire, non tamen negat adhuc potiori ratione convenire judicio: potest autem breviter res in hunc modum explicari, convenit quidem veritas formalis quoque simplici apprehensioni, ac etiam verè, & propriè, & sine ulla metaphora, ut art. præced. probavimus, sed adhuc peculiari modo competit judicio, quia per hoc determinatè cognoscitur esse quod est, & non esse, quod non est, quod non habetur per simplicem apprehensionem: tum quia in secunda tantùm operatione reperitur veritas, cui opponitur falsitas, nam falsitas est, quando putatur esse, quod non est, vel non esse, quod est, & veritas opposita, quæ determinatè cognoscitur esse, quod est, non esse, quod non est, est propria secundæ operationi, in prima autem operatione est tantum veritas, cui opponitur ignorantia; tum quia perfectior est veritas, qua determinatè propositio cognoscitur, quam ea qua cognoscitur indeterminatè, & neutraliter, hæc enim determinatio graduat quendam perfectionis addit veritati, sed per judicium determinatè cognoscitur propositio, per apprehensionem indeterminatè, & neutraliter, ergo etiam veritas formalis perfectiori quodam modo competit secundæ operationi, quàm primæ.

ARTICULUS III.

Declaratur tertia intellectus operatio.

321 Post judicium tandem sequitur discursus, qui est actus cognitionis, quo intellectus unum ex alio infert, unam nempè propositionem ex alia, vel aliis jam judicatis, idest affirmatis, vel negatis; de hac tertia operatione plura tractavimus disp.11. log. ex quibus latis constare posset ejus natura, & conditio, ad uberiorem tamen doctrinam, & hujus quæstionis complementum quædam rursus dubia circa hanc materiam sunt hic resolvenda, ex quibus magis enitebit formalitas, & essentia tertiæ operationis.

Primum dubium est, an hæc operatio intellectus sit assignanda velut realiter, & essentialiter distincta ab aliis duobus; Aliqui olim Ephetici appellati apud Philoponum lib. Priorum com.14. duas tantùm operationes intellectus abinvicem essentialiter distinctas assignabant, primam scilicet, & secundam, tertiam verò non distinguebant essentialiter à secunda, sed tantùm accidentaliter, dicebant enim aliud non esse tertiam operationem, quam ipsam secundam duplicatam, vel triplicatam; fundari potest hæc opinio primò in Arist. auctoritate, qui 3. de An 21. & 22. & tertiam p.Perhier. c.1. duas dumtaxat enumerat intellectus operationes indivisibilium nempè apprehensionem, & compositionem, vel divisionem. Deinde ratione, quia discursus non est nisi quoddam judicium de connexione duarum propositionum adinvicem per illationem unius ex alia, nec differt à secunda, nisi in hoc quod ubi in secunda conjunguntur plures termini per copulam verbalem, in tertia conjunguntur plures propositiones per copulam illativam *ergo*, quæ quidem non videtur esse, nisi differentia quædam accidentalis, quia palam est non esse eandem rationem de secunda, & tertia operatione, ac de prima, & secunda, nam in prima apprehendimus v.g. simpliciter hominem, vel animal, aut quidpiam simile nihil aliud faciendo, in secunda vero judicamus illa duo esse simul connexa, ut hominem esse animal, hæc autem duo essentialiter differunt, ut patet, aliud enim est apprehendere, aliud judicare citra apprehensa, & illa simul conjungere, vel dividere; at in secunda, & tertia non apparet tanta diversitas, quia utraque judicat, & connectit, secunda quidem terminos per copulam verbalem, tertia verò ipsas propositiones per illativam, quod non videtur inferre essentiale discrimen.

322 Verumtamen tertiam operationem realiter, & essentialiter ab aliis duabus distingui clarius est, quam probatum egeat, & est indubitata sententia in omnibus scholis, & quidem esse actum realiter distinctum à secunda operatione constat ex dictis in logica disp. 11. q.2. ubi ostendimus non esse eundem actum assensum conclusionis, & præmissarum, sed in ipsa conclusionis illatione elici novum actum realiter distinctum à priori, & hoc necessariò requiri ad discursum formalem, ut distinguitur à virtuali; Distinctio etiam essentialis tertiæ operationis à secunda facile deducitur, tum quia actus tertiæ operationis importat suam rationem illationis, quæ non invenitur in simplici judicio secundæ operationis; tum quia habent objecta materialia, & prorsus diversæ rationis, quæ diversitas in objectis infert diversitatem specificam in actibus; patet assumptum, quia objectum discursus est veritas mediata, nempè conclusionis deductæ ex alia propositione nota, objectum judicii est veritas immediata, nempè propositionis ex ipsis terminis evidentiam habentis, ex quo patet assensum antecedentis, qui pertinet ad secunda operationem; & assensum consequentis, qui pertinet ad tertiam, habere etiam diversa motiva. Cont. quia si duas propositiones simul uniamus, & unicuique veluti discretè assentiamur, non advertendo convenientiam mediii termini cum extremis, nihil ex eis inferremus, nec tertiam operationem habebimus, sed sistemus in sola secunda, ergo tertia intellectus operatio non est sola multiplicata, sed præterea dicit aliquid aliud, quod non reperitur in secunda. Confirmatur ulterius, nam sicut nomine judicii non intelligimus apprehensiones terminorum simul sumptas, sed actum quendam distinctum terminos apprehensos connectentem, qui proindè specificè distinguitur à prima operatione; sic pariter in proposito nomine discursus non debent intelligi plura judicia connectens, & unum ex alio deducens, unde sicut ratio formalis distinguens secundam operationem à prima est judicium illud, quo judicatur prædicatum convenire, vel repugnare subjecto, & explicatur per copulam verbalem, sic in proposito judicium illud, quo unam propositionem ex alia sequi judicamus, quod fit per illationem, est ratio formalis discursus distinguens essentialiter tertiam operationem à secunda.

323 Neque Arist. loc. cit. voluit negare tertiam operationem nostri intellectus, de qua adeò accuratè tractavit in lib. resolutorii, & ad cujus directionem totam suam logicam instituit, nec enim ibi docere intendebat, quæ, & quot essent nostri intellectus operationes, sed in quibusnam esset veritas, & falsitas, & quia ad discursum propriè non pertinet veritas, & falsitas, sed potius bonitas, & parvitas, ut diximus in log. instit. par.1. tr.3. ideò ibi non meminit tertiæ operationis. Nec etiam ratio urget, quia licèt etiam discursus sit quoddam judicium, & in quibusdam cum judicio secunda operatione conveniat, adhuc tamen etiam in multis differunt, primò quia unum est judicium enunciativum, alterum illativum; deinde enunciativum est de connexione, & identitate terminorum, illativum verò de consecutione unius propositionis ex alia; rursus quia illud est de incomplexis, vel complexis per modum incomplexi, cum nempè integra propositio assumitur, ut terminus alterius propositionis cathegoriæ, vel hypotheticæ, illud verò, scilicet judicium illativum est semper ac necessariò de complexis, item judicium enunciativum explicatur per copulam verbalem, per quam prædicatum conjungitur subjecto, aliud autem explicatur per copulam illativam, quia consequens infertur ex antecedente; præterea judicium enunciativum est affirmativum, & negativum, utroque enim modo fieri potest, sed judicium illativum semper est affirmativum in hoc sensu quatenus intellectus semper judicat ex tali antecedente deduci consequens, sive propositio illata sit affirmativa, sive negativa; hæc denique, & alia possunt notari discrimina inter hoc, & illud judicium, quæ planè majorem inter ea indicat distinctionem, quam sit accidentalis. Ad Conf. jam constat, quomodo ex paritate quoque illa benè deducatur essentialis distinctio tertiæ operationis à secunda, nam sicut plures primæ operationes multiplicatæ non reddunt secundam, quia in secunda quid geritur, quod obtineri nequit per primam quantumvis multiplicatam, ita pariter secunda operatio nequit reddere tertiam, quia aliquid in ista geritur, quod haberi nequit per secundam quantumvis plurificatam, & geminatam, & quamvis unaquæque judicet, & connectat, tamen nec idem judicant, & connectunt, nec eodem modo, ut constat ex dictis.

324 Alterum dubium est, in quo posita sit ratio formalis, & essentia discursus; & pro dubii intelligentia recolendum est ex dictis disp.11. cit. Log. tres potissimùm conditiones ad formalem discursum requiri, una est, ut alia sit cognitio antecedentis, alia consequentis, non autem una amborum; altera, ut cognitio antecedentis sit prior, si non tempore saltem natura cognitione consequentis; tertia tandem, ut cognitio antecedentis sit causa cognitionis consequentis, itaut ex vi cognitionis unius veniat intellectus in cognitionem alterius; ex quo sequitur in omni discursu tria intervenire judicia, judicium nempè antecedentis, judicium consequentis, & judicium bonæ consequentiæ, quo judicatur consequens benè inferri ex illo antecedente: difficultas ergo est, an essentia discursus omnia hæc judicia simul, & semel includat, an potius in uno tantum illorum formaliter consistat, & quodnam sit hoc: Auctores, qui præcedenti articulo judicium non faciebant actum simplicem, sed componebant ex pluribus actibus, hic etiam discurrunt consequenter; quare sicut ibi dicebant judicium veluti componi ex apprehensione subjecti, & apprehensione prædicati, & actum terminatum ad copulam verbalem esse veluti unionem intentionalem illorum extremorum, sic in proposito dicunt discursum quodammodo componi ex assensu antecedentis, & consequentis; judicium verò illativum ad copulam *ergo* terminatum esse veluti unionem, & connexionem assensus antecedentis cum assensu consequentis, ita discurrit Amic. tr. 23.1.log. disp.2. q.2. dub.p. art.3. Qui verò discursum faciunt actum simplicem, estò aliquem alium præsupponentem, ut art. præced. dicebamus de judicio, formalitatem discursus ponunt præsertim in judicio illo illativo, alia verò judicia inquiunt intervenire vel antecedenter, vel consequenter, ita loquitur Lichet. q.3. prolog. qu. illa collaterali, utrum Theologia sit scientia, dicens quod discursus formaliter est illatio consequentis ex antecedente, & fundamentaliter est duæ præmissæ formatæ in debito modo, & figura, & terminativè ipsa conclusio. & hæc est vulgata opinio tum recentiorum, tum veterum, qui proindè solebant dicere antecedens, & consequens esse materiam discursus, sed essentiam, & formalitatem ejus consistere in judicio illativo, sic loquitur D.Th. 5.met.3.& 2.Phys.21. & ibidem Ægid. Alex. 5.met.com.6. & Simplic.2. Phys. com.39.

325 Hæc ultima sententia procul dubio est, atque tenenda, si tamen explicetur, juxta quæ diximus disp.11. Log. q.p. nam & discursus cum sit vera, & præcipua operatio intellectus, erit una per se qualitas simplex in prædicamento reponibilis non minus, quam aliæ duæ, & non aggregatum ex pluribus actibus, idque suaderi potest omnibus illis rationibus, idipsum art. præced. de judicio probatum est; tum quia assensus antecedentis, ac etiam assensus consequentis secundum se spectati præcisa nimirum dependentia, & illatione unius ex alio spectant ad secundam operationem non ad tertiam, ergo tertia proprie, & formaliter consistit in eo judicio illativo; diximus autem hanc sententiam esse veram, si explicetur juxta dicta à nobis in Logica, quia non ita præcisè statuenda est formalitas discursus in judicio illativo, ut omninò excludatur judicium, & assensus conclusionis, seu consequentis, ratio est, quia cum illatio consequentis ex antecedenti aliud non sit, quam causatio, & dependentia assensus consequentis ab antecedenti, seu conclusionis à præmissis, & nequeat dari consequens, ut tale, sine dependentia ad antecedens, planè sequitur, hanc relationem dependentiæ esse cum consequente, ut sic, realiter identificatam, atque ideò judicium illativum non erit actus ab assensu conclusionis realiter distinctus, sed erit assensus ipse consequentis, ut causatus ab assensu antecedentis. Confirm. quamvis possit dari assensus consequentis in ratione simplicis propositionis, absque dependentia ab assensu antecedentis, tamen assensus ejus in ratione consequentis necessariò includit dependentiam ab assensu antecedentis, quia veritas ejus, ut sic, est mediata, & ex notitia alterius dependens, ergo notitia consequentis, ut sic, includit essentialiter illationem, atque ideò non distincto actu attingitur consequens, & illatio, sed uno, & eodem, quare juxta hunc dicendi modum discursus formaliter, & essentialiter consistet in assensu consequentis, ut dependet ex assensu antecedentis.

326 Et quidem in hoc sensu opinamur locutos esse Auctores secundæ sententiæ, dum formalitatem discursus in judicio illativo præcisè ponebant, nam utique per judicium illativum non intelligunt judicium quoddam, quo intellectus discurrens advertat consequens illud esse rectè deductum secundum regulas Logicales, quia tale judicium de bonitate consequentiæ fieri nequit, nisi per actum quendam reflexum, quem in omni discursu non intervenire ipsa experientia docet, sed intelligunt actum illum, quo quis assentitur conclusioni ex vi præmissarum, tunc enim virtualiter, & in actu exercito judicat conclusionem inferri ex præmissis, etiamsi nihil cogitet de bonitate consequentiæ, & illationis, hic autem actus non est nisi assensus ipso conclusionis, ut dependens ab assensu præmissarum, ergo in tali assensu, & judicio consistit formalitas discursus, ex quo deducitur sanè intelligendum esse, quod suprà dicebamus, in omni discursu tria intervenire judicia, nempè judicium antecedentis, judicium consequentis, & judicium bonæ consequentiæ, hoc enim ultimum judicium intervenit regulariter formale, & expressum ac à judicio consequentis realiter distinctum, sed veluti in ipso virtualiter inclusum, eique realiter identificatum, sicut eidem identificatur dependentia, & illatio ab antecedente.

327 Obicies, hinc sequi assensum antecedentis esse de essentia discursus, quia ex dictis in assensu consequentis includitur ordo dependentiæ ab assensu ipsius antecedentis, ubi autem includitur ordo, includitur etiam id, ad quod ordo terminatur. Neg. conseq. non enim ex eo, quod includitur in aliqua re ordo ad alium terminum, dici debet includi quoque ipse terminus, neque enim, cum cognoscimus creaturam dependentem à Deo, & universaliter effectum dependentem à sua causa, sequitur causam includi in effectu, Deum in creatura, &c. sic ergo in proposito adhuc stante tali dependentia consequentis ab antecedente dici non debet assensum consequentis includere assensum antecedentis, sed tantum ab eo pendere, ex illo elici, & inferri, adeò ut assensus antecedentis non formaliter, & directè ad discursum pertineat, seu ad assensum consequentis, sed solum causaliter, unde sicut art. præc. judicium dicebamus esse actum compositum, non quia sit in se formaliter compositum, sed quia ponitur in intellectu simul cum alio apprehensionis actu distincto, quem necessario prærequirit; sic pariter in proposito discursus dici potest actus compositus, non quia intrinsecè includat plures actus, sed quia ponitur in intellectu simul cum cognitione, & judicio antecedentis, quod necessariò præsupponit, velut ejus causam: alia argumenta contra hanc doctrinam de formalitate discursus sufficienter diluta sunt disp. cit. Log. q.p. & hæc pauca de tertia intellectus operatione hic dicta sufficiant, omnia namque ad hanc materiam spectantia occasione syllogismi tractata sunt in Log. disp.11. cit.

QUÆSTIO XI.

De cognitione intuitiva, & abstractiva.

328 Hanc geminam cognitionem, de qua sæpius Doctor infra citandus in superioribus sæpè commemoravimus, & eum significatum potius supposuimus, quam probavimus, in hunc locum differentes exactam ipsarum declarationem; quia ergo inter alias cognitionis nostræ divisiones hæc est famosior, & frequentissima, in hac quæstione accuratiùs imò est examinanda, cum in ejus explicatione Doctores non conveniant, imò nec ipsi Scotistæ.

Primò igitur aliqui ita hanc divisionem explicare solent, quod notitia intuitiva respicit per se objectum præsens in sua existentia, ita quod est existentis, ut existens est, ideòque dici solet visio; at abstractiva abstrahit ab existentia objecti respiciens solum quidditatem ejus, ut quidditas est, ideoque dici solet notitia quidditativa, & talis est cognitio habita de rosa non existente, seu ut non existens, est tamen præsens in specie repræsentante, ita rem explicant Ant. And.7.Met. qu. 13. §. *respondeo* Canonicus p.Phys.q.2.§. *ad quæstionem* Faber theor. 84. c.2. & alii Scotistæ, & eodem modo loquuntur quidam Thomistæ, ut Ferrar.2. contra gentes cap.96. ubi docet notitiam intuitivam esse illam, quæ est de re existente, ut existens est, sive de re particulari, ut particularis est, abstractivam verò, quæ est de quidditate rei absolutè, ut abstrahit ab existentia, & singularitate.

329 Hæc explicatio ex duplici præsertim capite refellenda est, primò, quia notitiam abstractivam constituit propriam naturæ, & quidditatis, intuitivam verò ipsius singularis, quasi singulare non nisi intuitivè agnosci possit, & natura abstractivè, cujus tamen oppositum superiùs demonstravimus q.7. ubi art.p. ostendimus singulare cognosci posse abstractivè, etiam per propriam speciem, & art.2. naturam in se etiam, ut à singularitate præcisam esse idoneum objectum notitiæ intuitivæ cum Doctore 3.d.14.q 3.§. *ad quæstionem*, & 4.d.45.q.3. ad 2. prin. Deinde quia licèt intuitiva semper terminari debeat ad rem ut existentem, & præsentem, & rursus licèt abstractiva possit abstrahere, imò regulariter abstrahat ab existentia rei, hoc tamen non est de ratione abstractivæ notitiæ, ut sic, nam abstractiva quoque terminari potest ad existentiam rei, & præsentiam rei, ut benè notarunt ex nostris Smisinch. de Deo Uno, tr.2.disp.6.q.p.& Vulp. p.to.p.disp.19. art.3. ita expresè docuit Scot. pluribus in locis præsertim quol.7. §. *secunda conclusio*, cum inquit, quod etsi cognitio abstractiva possit esse non existentis æquè, sicut & existentis, tamen intuitiva non est nisi existentis, ut existens est, & quol.13. ar.2. §. *circa secundum* ad 2. ait, quod etiam ipsa existentia potest cognosci cognitione abstractiva; & 2.d.3.q.11. §. *respondeo*, ait, quod non omnis cognoscens existentiam alicujus cognoscit illam intuitivè, quia potest ipsam cognoscere abstractivè; idem habet in 5.d.45.q.3. ubi docet nos recordari præteritorum, quod extiterint, & quando extiterint, quod non fit, nisi per species abstractivè repræsentantes eorum existentiam; Rursus hoc expresè deducitur ex 2. d.3. q.9. ubi docet Angelos habuisse in via ab initio creationis notitiam abstractivam distinctam divinæ essentiæ per ejus speciem infusam, at divina essentia distinctè cognosci nequit, quin cognoscatur existentia, quæ est ex formali quidditate ipsius; imò cum hujusmodi species infusa posset Angelo distinctè repræsentare divinam essentiam, nedum quoad prædicata quidditativa, sed etiam quoad attributa modos intrinsecos, in quorum numero recensetur immensitas, ratione cujus Deo competit esse præsentem omni creaturæ, poterat Angelus per hujusmodi abstractivam distinctam Dei notitiam ipsum attingere etiam, ut sibi præsentem. Denique hujusmodi notitiæ non tam distinguuntur ex objectis formalitatibus repræsentatis, quàm ex modo repræsentandi, ut ex dicendis constabit, ergo discrimen assignatum inter has notitias non est sufficiens: vide Jo de S.Th.q 23. Log. art.p. ubi fusè hunc refellit dicendi modum etiam in principiis Thomistarum.

330 Secundò, hæc de causa alii fatentur ultrò has utique notitias non ex eo capite distingui debere, quod intuitiva terminetur ad aliquid, ad quod non possit abstractiva terminari, cum enim ostensum sit abstractivam ad existentiam quoque, & præsentiam rei posse terminari, planè nihil relinquitur, ad quod terminetur intuitiva, ad quod non possit abstractiva terminari, quare concludunt, ex parte objecti terminativi non posse distingui, sed inquiunt totum discrimen sumendum ex parte principii, quia nimirum intuitiva postulat produci ab objecto in propria existentia immediatè, abstractiva verò ab objecto in specie, vel ab ipsa specie, hæc enim sola diversitas principiorum sufficit ad inferendam, & salvandam diversitatem specificam inter has notitias, sivet Doctor pluribus in locis, sed præsertim quol.13. art. 2. §. *circa secundum*, & 4.d.49. q.12. §. *respondeo*, ubi specie distinguit has notitias ex rationibus formalibus diversis hinc inde motivis, quia scilicet in abstractiva movet species, in intuitiva res ipsas immediatè.

Vulpes autem disp.cit.art.p.& 3.nedum ex parte principiis has notitias distinguit, sed etiam ex parte termini, non quod ad aliquid terminetur intuitiva, quod terminari nequeat abstractiva, sed quia non terminatur ad illud eodem modo, ac sub eadem ratione, licèt enim utraque cognitio existentiam attingat, id tamen cum discrimine contingit, quod abstractiva attingit existentiam tantum, ut rem cognitam, seu partem objecti cogniti, non verò tanquam rationem cognoscendi, nam in hoc sensu semper abstrahit à præsentia, & existentia rei, sed intuitiva terminatur ad existentiam rei, & tanquam ad rem cognitam, & tanquam ad rationem cognoscendi.

331 Hunc dicendi modum refellit Bargius p.d.3. q.p. in §. *secundò principaliter arguo sic*, & rursus d.8. q.3. *præterea intellectus intuitivus*, ubi ostendit præsertim de mente Doctoris has notitias specie inter se distingui non ex parte principii, sed ex parte termini, & ait, hanc esse intentionem Doctoris p.d.2. par.2. q.p. & in 2.d.3. q.9. & 3.d.14.& 4. d.10. & in quolibet q.6. & 13.& 4.d.45.q.2.& notat, quod Scotus definiendo notitiam intuitivam semper dixit, quod notitia intuitiva est de objecto præsenti, ut præsens est in propria existentia, & nunquam dicit, quod requiratur, ut moveat, & in 3.d.15.ad p.prin.dicit, quod respectus ad objectum in ratione moventis est accidentalis, & in ratione terminantis est essentialis, cùm ergo istæ notitiæ sint differentes specie essentiali, non utique ex diversis rationibus motivis, sed præcisè ex terminativis, hoc discrimen erit attendendum; tum quia si Deus suppleret totam activitatem objecti, & tamen fa-